





I. N. I.

30

CHRISTVS

PER OMNES CARNIS SVAE DIES
OMNIA PRO OMNIBVS, VARIA PRO
OMNIBVS ET VARIIS HOMINVM
PECCATIS PASSVS

RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO SERENISSIMO DVCE
ERN. AVGVSTO CONSTANTINO

DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM ANGARIAE
GVESTPHALIAE RELIQA

PRINCIPE AC DOMINO SVO LONGE CLEMENTISSIMO
EX SVMME REVERENDI THEOLOGORVM ORDINIS IVSSV
DISSERTATIONE IN AVGVRALI

PRO CAPESSENDIS SVMMIS IN THEOLOGIA HONORIBVS

A. D. XXVII. IAN. A. P. C. N. cIo Id CC LVIII. HOR. POM.

INTER IPSA ACADEMIAE SECVNDA POST INAUGVRATIONEM SVAM
IVBILA SECVLARIA

SVB PRAESIDIO

VIRI

SVMME REVERENDI CELEBERRIMI DOCTISSIMI
IOAN. CHRISTOPHORI KOECHERI

S. S. THEOL. DOCT. AC PROF. PVBL. ORD. IN HAC ACADEMIA
INCLVTISSIMI, THEOL. ORDINIS H. T. DECANI

SPECTABILISSIMI

PATRONI FAVTORIS ET PROMOTORIS SVI AD CINERES VSQVE
PIE VENERANDI

PVBLICE VENTILANDA

QVA PRIORA HVIVS ARGVMENTI MOMENTA
EVICTVS

AB

EHREGOTT NICOLAO BAGGE

PHILOSOPHIAE DOCTORE CONSIST. DVC. ADSESSORE FAC. PHILOS.

ADIVNCTO AD AED. IOAN. PRIMO ET AD AED. MICH. QVARTO VERB.

DIV. MINISTRO SOCIETATVM QVAE IENAE FLORENT TEVT.

ORDINARIO LAT. HONORARIO SODALE.

IENAE LITTERIS FICKELSCHERRIANIS.

30

CHRISTVS

IN VITIS
VITIS VITIS
VITIS VITIS
VITIS VITIS

AVGUSTINO

AVGUSTINO
AVGUSTINO
AVGUSTINO
AVGUSTINO

CHRISTOPHORI KOEHLERI

CHRISTOPHORI KOEHLERI
CHRISTOPHORI KOEHLERI
CHRISTOPHORI KOEHLERI
CHRISTOPHORI KOEHLERI

CHRISTOPHORI KOEHLERI

CHRISTOPHORI KOEHLERI
CHRISTOPHORI KOEHLERI
CHRISTOPHORI KOEHLERI
CHRISTOPHORI KOEHLERI





PRAEMONENDA.

§. I.

Conditio haec quum immutabilis in hoc aevo sit rerum humanarum, vt continua successione, quae mentem gaudio ac quae eandem moerore replent, inter se alternent: mirum profecto nemini, hoc quoque in sensu diuinorum accidere mortalibus, videbitur. Adeo animi affectus hic yterque, quorum alter alias alteri aduersatur vlnaturae suae, in eodem saepius obiecto, tempore, momento, arctissimo quasi inter se nexu copulatus adparet. Male modo qui sapiunt, sapientiae, quae omnia optime regit, vestigia in hac meditatione in cassum desiderauerint. A cultoribus eadem suis, rectius quibus mens sedet, hanc ob causam merito laudatur, quod, nihil moderabile suadentibus gaudiis terrenis, iisque non raro inter spiritualia sese ingerentibus, interueniente imperfectionis sensu viuiddiore metam fixerit debitam, nec non ex aduerso haec vtilia magisque seria dulcibus miscendo omne prae omnibus punctum tulerit. Qui haec animo voluerim, laetum, quo iam in alma hac Salana viuatur, iubilorum tempus me permouit, in eandem anni periocham incidens, quae filiam Sionis ob sponsum dira perpeffum viuisque exemtum acerbissimis mentis affligit redeuntibus quotannis doloribus.

A

Quid-

*Suscipi la-
boris oc-
casio pro-
pior;*

Quidni vero redeant quotidie, immo per singulas diei horas atque momenta, ipse breuem vitam quum in oppugnationem amoris sui versus illam misere transegit a teneris, miserius eandem finitum immanibus, quos sustulit ab improbis, cruciatibus properauit, miserrime denique, crucis exantlato supplicio, eandem in mortis praematurae caligine deposuit. Lugeas ergo, quicumque oppressam innocentiam perfectissimam sine condolente animo contemplari non audes. Immo vero contristemini potius, ac pudeamini, peccatores, quorum ut vita haec tolerabilis ac spe felix, altera vero beata nuncupari mereatur, vita ille sua molestissima filius Dei vnigenitus, patri in eadem ab aeterno iunctus essentia, ac morte aerumnosa pro vestris, aduersa quaeuis perennia promerentibus, facinoribus apud Deum effecit. At quantus quamque stupendus hic amor! Huncne tristitiae, an vero viuidioris purissimique gaudii argumentum suis cum fructibus dicamus esse praestantissimis. O si, quotquot amore hoc suo salutifero maximus ille causae nostrae apud Deum patronus amplexus est, mentem ad haecce seriam adplicuerint, quo iucunditatem inde animis enascentem percipere in hoc alteroue aetio valeant. En tibi obiectum, omnia reliqua antecelleis, circa quod, maiorem num moestitiae, an laetitiae vim excitauerit, dubius haerere tibi videberis. Fac, iubila nostra eiusdem facris sint commixta planctibus, iisdemque temperata; fac, eadem sese hilaritati fidei, Christum passum amplexae, adiungant; iubila erunt, quorum concentus super astris audientur, illique placebunt, cuius est, quod stet adhuc floreatque haec musarum sedes, ineffabilis gratia. Spondet haec iubilorum ratio, fore, ut eadem porro, ac vsquedum ruerit vniuersi stupenda moles, academia perfruita felicitate, fuerit. Quibus annuere clementia numinis velit spei votisque ardentissimis! Ego vero, pro obuia mihi iubilorum horumce promouendi ex parte mea solemnitatem facta occasione, simul ad hanc dilabendi praeniam medi-

meditationem, et indicatum rubro eligendi dissertationis argumentum, anam adeptus sum, quam porro breuibus omnem praeter ambagem enarrare est animus.

§. II.

Hunc scilicet laborem suscipiendi ante biennium con- *remotior.*
 silium iamiam a me capiebatur, quum in lucem emissâ ef-
 set primum (a) a Viro maxime reuerendo doctissimoque ER-
 NESTO LVDOVICO RATHLEFIO, *Nienburgi in Ducatu*
Hannouerano sacrorum antiistite celeberrimo, quaestio illa,
quidnam proprie expiatorium in vita Iesu dici mereatur?
 Dissensus, qui animum meum a primo intuitu alienum a
 viri huius praestantissimi sententia reddebat, per fictam
 simul ab eodem epistolam (b) declarata, omnibus ibidem
 adhibitis rationibus minime reprimi poterat, quin potius
 earundem, quod pace Viri huius, eruditissimi alias, di-
 ctum sit, infirmitas pro sententia, quam probare debe-
 bant, probanda, diutius mihi illas intuito per momenta
 illucescere videbatur certior. Hic illos licet, qui de
 praemio proposito in quaestionis desudarunt solutione,
 ipsumque *admod. reu. MEIERVM, militum Hannoverano-*
rum Angliam transmissorum tunc temporis ecclesiasten, (c)
 A 2 cui

(a) in scripto eruditione variâ theologica nitente, per singulas particula-
 rim Annis decadis, quae iam agitur, quarto, quinto, sextoue sep-
 timanas lingua vernacula edito, *der Theologe* ab auctore cognomi-
 nato, Tom. II, ad annum quintum pertinente, particula XIX. col. 289.
 sqq. in appendice huius Tomi, mox citanda, recusa col. 17-30.

(b) loco cit. col. 290. sqq. cuius se auctorem ipse proficitur in eiusdem
 Tomi appendice, qui haec in fronte gerit: *Was ist das Versöhnende*
in dem Leben unsers Mittlers Iesu? in einigen Abhandlungen über
die im Theologen des Labrs 1755. mitgetheilte Preis Aufgabe etc. prae-
 faminis col. 6.

(c) cuius elaborationem eidem intexit appendici *M. R. Rathlefus* post
 praefamen primam col. 31-74. cum rubro sequente: *Preischrift.*
Schrift und vernunftmaessige Abhandlung von dem versöhnenden Zeit-
puncte

cui hoc adjudicare brabeum *ordo theologicus Helmstädiensis inclusivissimus* nullus dubitavit, (d) non plane consentaneos sibi habuerit, ex parte quippe in eandem, quam ego tueor, sententiam pedibus transiisse ab eodem ipso narrantur, ex parte vero altera, et ii quidem ipsi, quorum coronari scriptis adplausu contigit, aliud momentum pro expiatorio in vita Christi, ac autor quaestionis, declarant: (e) in eo tamen cum hisce paria ille habet, quod certo solummodo momento vitae illud servatoris tribuat. Incidisse sese in hanc quaestionem ipse *M. R. Rathlefius* fatetur, (f) ubi pia quidem, at vero non satis adcurata, sibi visa b. et de ecclesia Christi immortaliter promeriti *Rambachii* monita, in meditationibus ipsius in passionem Christi, vernacula euulgatis, quavis fere pagina obuia, legit, quibus, certa afflictionum genera redemptorem optimum sustinuisse pro certis peccatorum humanorum speciebus, obseruandum ab eodem ad consolandam fidem et excitandam poenitentiam vitaeque sanctimoniam commendatur. Id quod et

puncte im Leben Iesu verfertiget von Herrn Iohann Christian Willbelm Meier, etc.

- (d) vid. append. cit. praef. col. 10. 11. 12. subscribente quidem, tanquam decano, at vero non consentiente S. R. CARPZOVIO. cfr. S. R. Fr. *Guil. Krafz. rii theologische Bibliothek* part. 119. p. 815. sqq.
- (e) prius legas app. cit. col. 7. Ex horum numero, qua alterum saltem quaestionis momentum, clarissimus *Waltherus* est, vid. ipsius *Betrachtung über das verböhnende in dem Leben unsers Mittlers*, col. 75-106 appendicis citatae comprehensam, eiusque §. 17. 18. col. 101. sqq. Num vero quis ex eodem censu fuerit, cuius schediasma cum determinata sua hac de re sententia, quae ederetur, ab ipso promissa, ibid. col. 164. simul euulgare se velle sollicitus est *M. R. Rathlefius*, pariter ignoro, ac huius promissi num plane quid praestitum fuerit, meis quum, et sollicito quaerentis, oculis huius rei nihil obuersatum sit oculis. Posterius ipsae lucubrationes, Meieriana cum reliquis, huius quae appendicis praecipuum caput absoluunt, conspectu suo sibi praemisso et conclusionibus suis finalibus commonstrant, ipso editore crudelitissimo aliorum eedente iudicio. app. col. 163.
- (f) app. col. 5. coll. *der Theologie* 1755. part. 19. pag. 291. not. (*)

et ipse venerabilis *Rathlefus* in rationibus, pro hypothesi sua militaturis, et qui ex parte cum eo faciunt, impugnandum simul sibi sumere debuissent existimarunt, ne eo systema eorum corruendi periculum subiret. (g) Neque vero hoc ad veritatis normam efformatum esse iudicium ratus, vtrunque, nimirum et redigi debere ad certum momentum vitae Iesu, et quidem ad hoc vel illud, rō in eadem expiatorium, et certis cruciatibus pro certis delictorum generibus saluatorem satisfecisse non dici adcurate, refellendum mihi sumebam, quum alii ex improviso labores variique generis impedimenta consilium abicere iuberent. Restummi vero, mente haecenus non immutata, quum iubila academiae ad disquirendum publice de salubri veritate et me inuitarent, reliquorum minimum. Iam quoque cunctatum esse me non piget, campus plurium elaborationibus huius argumenti longe quoniam mihi interim latior apertus est, in quem vno eodemque expatiari labore licuerit. Vergant omnia, ex animo precor, in diuini nominis gloriam, doctrinae coelestis, ecclesiae et academiae commodum. Quae quo eo obtineantur certius, beneuolos mihi exopto lectores; qui, quidquid boni ac solidi hisce com-

A 3

pre-

(g) aut si mauis, ex illo negato hoc extruendi desumfere occasionem. vid. *Rathlefus* l. c. et paginis sequentibus. *Theodor. Iust. Schoeniger*, eruditus Erfordienfis, in ipsius *Beantwortung der im 19 Theologen von 1755. aufgegebenen Fragen vom versöhnenden im Leben Iesu*, quam saepius laudata append. col. 107-122. exhibet §. 6. annot. I. coroll. I. col. 115. *Anonymus*, cuius quarto loco in dicta appendice col. 123-152. scriptum obuiat, eodem fere rubro ornatum, §. 24. 25. 26. col. 143. sqq., eundemque qui excipit, *alter*, in tentamine suo, quod in scripsit: *Versuch einer Beantwortung über die im 19 Stücke des Theologen von 1755. aufgebene Frage: Ist jede besondere Leidensart Iesu eine Ausöhnung einer besondern Sünden Art?* vnde reliqui quaestionis argumenti non expectares solutionem, quam tamen dedit, ad hanc praesertim respondens quaestionem col. 156. sq. Cum hisce faciant, ad quos prouocat *Rathlefus* col. des *Theologen*. 300. appendicis. 28., *Au-tiores der göttingischen gelehrten Anzeigen anni 1755. p. 99.*

prehenfum inuenerint pagellis, gratiae Dei grati mecum tribuant, fi vero erraffe animaduuerterint me, qui hominem me effe humanique nihil a me alienum reputo, manufueta in viam reducant regiam correptione, quod beneficium gratiffima me femper reculturum effe memoria fpondeo.

§. III.

*Eiusdem
ordo ac di-
uifio gene-
ralis*

Rite peragi negotium fufceptum non poterit, nifi declaratis prius, circa quas verfatur difputatio noftra, ideis generalioribusque, ex earum combinatione vel feparatione oriundis, propofitionibus, vtrique eruditiffimorum diffidentium ita obuiam iuerimus hypothefi, vt ab ea, quae natura prior eft, incipientes, hac infirmata, alteram eo euertamus facilius. Abibit itaque fuapte in tres *feftiones* opella, quae vt ad quaternum aflurgant numerum, ea efficiunt, quae ex eruditiffimorum diffidentium adfertis post praecipuae quaefitionis folutionem monita quaedam adiiciendi anfam mihi dederint. Earum igitur *prima* de fatisfactione Chrifti, de eiusdem expiatione meritoue pro nobis praeftitis, praepremis vero de paffione ipfius generalia aliqua tradet. Cui fuperfruentur *fecunda*, toti ante reuiuificationem vitae ac morti Chrifti, omnibusque, quibus cum ipfi intra eiusdem colluclandum fuit fpatium, aduerfis re expiatorium ac meritorium, quorum hoc cum obedientia Chrifti actiua commune habent, tribuens, nec non *tertia*, doloribus idem mediatoris omnibus ac fingulis pro omnibus fingulifue hominum peccatis, itidem vero variis certisque pro variis adfignans atque certis. *Quarta* tandem reliqua variarum illarum, quae hac occasione data emanarunt in publicum, lucubrationum momenta breuiter tanget, circa quae aliquid monendum effe vifum fuerit.

SECTIO

SECTIO I.

DE

SATISFACTIONE, EXPIATIONE, MERITO
ET PASSIONE CHRISTI GENERALIA QVAEDAM.

§. IV.

Infitum ens laedere illum, infinitamque eiusdem iustitiam, quicumque peccat, Deique violat praecepta, de eo nobiscum conuenerint, qui omnem nondum eiurauere sensum fatiorem(h). Neque ab hoc sese malo immunes pronuntiare fuerint ausi, quicumque in terris degunt adhuc vitam (i), neque profus nullos suimet ipsorum obseruatores agunt. Ab incubulibus ad haec praua propensionem repetunt (k), aut vero eundem profecto ex creatoris optimi sanctissimique non permittentem culpa, qui ne citra propriam quidem illorum culpam concedere potuit, illos hocce infestari contagio ab aliis (l). Culpam ergo suam sibi quidem connatam, at veram tamen, contraxerint iam antea necesse est, quod, quam pulchre ex scientia Dei media declarari possit, nostratum aliorumque

Satisfactio quid; ad reconcilian- dum Deum hominibus necessaria; et quidem 1) necessitate conditionata metaphysica; 2) necessitate morali impropria.

- (h) Si laesionem pro relatione finitorum ad Deum explicueris, quorum, quae non valet vis, supplet animus, laesionis in peccato habes ideam. conf. *illustr. Davies.* Instit. Iurispr. Nat. §. 322. 325. 329. Sic docet Scriptura Ies. VII, 13. vbi versio עָוֹן לֹא־רָצָה a rad. אָרָה per *be- leidigen* a Luthero facta, defatigationem ad Deum adplicatam commodissime exprimit. Eadem quoque mali nobismet ipsis ex peccatis oriundi Gen. XXXVIII, 9. Pfl. 6, et praeuaticationis contra legem Dei Ier. XIII, 7. XXXI, 3, respectum in peccato ab offensa Dei diu- sissim memorat. vid. *Io. Guil. Baierus* comp. theol. pos. P. II. c. III. §. XXI. not. a. p. m. 400.
- (i) Ioh. I, 8. 10. Rom. III, 23. V, 12.
- (k) Pfl. 7. Gen. VI, 5.
- (l) vid. S. R. Reuschii *syll. metaph.* §. 1037-1039. Pfl. V, 5. Deut. XXXII, 4. 5. Act. XIII, 16. 17. III, 27. 28. Matth. XIII, 24-30. conf. *Io. Frid. Stapferi* Instit. theolog. pol. Tom. I. s. CCCCLXXXI. seq. DCCXXXV. seqq.

que plures demonstrationibus dudum dedere probatum (m). Cui licet hypothesi me subscribere non iuerim inficias: ad institutum nostrum praefens perinde esse intelliges diiudicandum, hanc culpae Adamiticae in posteros propagationem siue ex hac, siue ex altera, a capite repraesentatio desumpta, ratione deduxeris (n). Culpam hancce quotidie contra Deum peccando omnes accumulunt homines (o), ex quarum rationum vtraque, iisdem aeterna a numine infinito decernantur supplicia, necesse est (p). Reatum enim illis inde infinitum suo modo i.e. pro ea ratione, qua in ens finitum et defectus eiusdem infinita s. ad ens infinitum quadrare potest relatio, enatum fuisse ex iustitiae diuinae infinitudine relinquitur (q). Quae quum per hancce omnium limitum in se absentiam, *neque sine vlla interueniente ratione, neque cum interueniente tantum ex parte, malorum nexibus eximere bonaque sua pro sapientia sua summa dispensare laesoris suis potest: omne, quod illa, tum non existente, tum vero existente lapsu, ab illis exigit, adimpleatur*, necesse erit, si ad hunc *pristinum statum redire cupiant*. Istud vero *aggratiationem*, illud *acceptilationem*, hoc *satisfactionem* adpellare consueuimus (r).
Vnde

- (m) Huius habes definitionem apud S. R. *Reusch.* 1. c. s. 922. *Veleben* theol. acroam. p. 93. Demonstrationem vero ipsam iustae imputationis lapsus Adamitici posteris factae en solidissime, vti solet, datam a praecceptore meo ad cineres venerando S. R. *Reuschio* Introd. in theol. reu. §. CCCLIII. sqq. firmatamque scripturae effatis. Ipsam rem spiritus S. disertis verbis eloquitur Rom. V, 12. 19.
- (n) de qua confulas *Io. Ad. Scherzeri* syst. theol. loc. VII. s. VII. VIII. et plures
- (o) Pl. XVIII, 13. Iac. III, 2.
- (p) huius rei causam optime egit S. R. *Henr. Meene* in *der guten Sache der Lehre von der unendlichen Dauer der Höllenstrafen* tribus Tomis edita. 8. 1748. et seqq.
- (q) Iterum haec optime a S. R. *Reuschio* introd. cit. edoctus fueris s. CVIII. CX. CXXI. seqq.
- (r) De quibus plura *Reuschius* 1. c. §. CVIII. CXII. CXXVII. CXXXVIII.

Vnde, rite demonstratis superioribus, quae hic prolixitatis vitandae causa breuibus modo, tamquam lemmata, inter se conjunguntur, *neesse erit, per satisfactionem vnicam*, non vero per aggratiationem vel acceptilationem, *Deum reconciliatum nobis esse, si reuera reconciliatus est* (s). Necessitas haecce satisfactionis duplici ratione considerari potest, nimirum vel sub conditione, et tum quidem pro natura rei, videlicet relatione inter Deum et homines peccatores, quam *necessitatem conditionatam metaphysicam* adpellare sustineo (t); vel pro hominum peccatorum indigentia et obligatione ad eandem desiderandam, et hac ratione *necessitas eiusdem quaedam moralis, etsi minus propria, enascitur* (u).

§. V.

Si autem vel maxime hac sub conditione, si Deus cum peccatore redit in gratiam, hoc satisfactionis operari debeat; si porro hac pro salute sua recuperanda magis, quam prorsus, egeat homo peccatis perditus: illud nil nisi vanam atque inutilem meditationem de bono non obtinendo, hoc vero adeo exacerbationem animi, fumma sub egestate desperantis propter nullum desideria sua adsequendi medium, pareret, si talis, qualem haec peccatorum ad Deum relatio exigit, non detur per rerum naturam

Quae vero vtraque irrita, nisi existere poterit et actu extiterit.

(s) Ibid. §. CXXXVIII.

(t) Cauendum hic duco, ne quis termino, hic distinctionis solummodo gratia adhibito, male intellecto, abutatur. Neque enim necessitas hic in essendo, ac vero tantum in fiendo, posita sub eonditione reconciliationis existurae vel existentis, pro natura rei assumitur. Quam necessitatem alias conditionis sine-qua-non adpellant. cfr. Io. Bened. Carpzov. isagoge in libr. eccl. Luth. symb. p. 266.

(u) Minus propriam dixi, proprie quum necessitas moralis actioni ratione agentis tribuatur. Hic vero actionem desiderii felicitatis suae tantummodo apud hominem vrget, quae circa satisfactionem, sine qua nulla salus, versatur, et ex hac ratione ipsa quoque satisfactio audire potest necessaria.

ram et actu satisfactio. Hinc duplex oritur quaestio: prima, num sit possibilis pro creaturis peccantibus satisfactio apud iustitiam Dei? secunda, num reuera et actu talis pro hominibus satisfactio existat?

§. VI.

Existere
potest
a) possibili-
tate uniuersali.

Tum possibile quid esse dicimus, quum nihil, quominus esse possit, repugnat (x). Ea vero, quae, quo minus esse aliquid possit, repugnant, vel in totius uniuersi, vel in variorum illorum connexionione cogitando facta obseruantur, quae, quo rem esse adsumamus, nobis repraesentamus (y). Uniuersi nexum si circa satisfactionem consulueris, neque in abstracto neque in concreto si iuxta experientiam ille consideratus eidem existenti contradicit. Neque enim variorum quidquam hujus nexus aliquid continet, quod eandem abesse iubet (z), neque adeo imperfectio quaedam illi per eandem accideret, quin potius imminuatur illa, restituatur, si de reliquo existere poterit, augeaturque perfectio (a). Possibilitatem hanc satisfactio- nis uniuersalem adpellare lubet, a particulari distinguendam, quae sequentibus innititur rationibus.

§. VII.

b) possibili-
tate parti-
culari.

Videlicet petendae illae sunt ex natura Dei, ex natura hominis, ex natura peccati eorumque, per quae peccatum

(x) *cel. Baumg. Metaph. §. 8.*

(y) *ibid. §. 15. 16.*

(z) affirmanti hic, quod negamus, incumbit probatio, quum casuum singularium in contrarium euictione illa praestari debeat.

(a) egregie de hoc argumento egit ficto sub Germanici a Sancta fide nomine Vir maxime reuerendus ac doctissimus, hodie Harburgensis ecclesiae superintendens, David Otto Wabrendorfus (cfr. S. R. Kraftii Nachrichten von Theol. Büchern Tom. I. p. 364.) in der Uebereinstimmung vernünftiger und geoffenbarten Gründe in den Lehren vom Stande der Unschuld und dem Verluste desselben p. 61.

catum necessitatis moralis satisfactionis euadit ratio, qua-
 tenus haec omnia ad eiusmodi satisfactionem spectant.)conditio-
nata.
 Hisce enim variis absoluitur idea relationis, quae Deum
 atque hominem peccatorem intercedit, quaeque rationem
 illam plenius efformat, ob quam satisfactio hominibus pec-
 catoribus necessaria est (b). Deus si quidpiam extra se
 producit, quum nihil, ipso non efficiente, existat, eo
 illustrare gloriam atque perfectiones suas, praesertim vero
 bonitatem, per omnissufficientiam suam intendit (c) vo-
 luntate efficaci. Cuius finis non obtenta fuerit exequutio,
 nisi omnia ille, quae bona productis vere sunt, illorumque
 perfectioni vniuersae conducunt, illis impertitus fuerit. (d).
 Creaturis hisce si rationem indiderit atque libertatem
 s. facultatem ex motiuis antea perspectis eligendi bonum
 vel malum (e): per sapientiam suam, quae hisce eas in-
 struxerit mediis, ac sanctitatem voluerit necesse est, eli-
 gant bona, reiiciant mala, neque tamen ab hisce eosdem
 vi prohibitorius, neque illa violente obrufurus. Fac-
 iam illas peruersa vti ratione agendi; sanctitas ejus ac sa-
 pientia postulant, vt malis sponte electis permittantur,
 immo vero, vt malis accedere sinantur mala, quo sentiant
 miserae, se bonitatem infinitam spreuisse temere (f). Pro
 horum-

B 2

horum-

- (b) Colligas hoc ex descriptione satisfactionis, quam tradit in oecon. sa-
 lut. b. *Ioach. Langius* membr. V. art. III. Sect. I. def. 4. pag. 196.
- (c) *S. R. Reusch.* metaph. §. 990. 991. Ex Pf. CIII, 1. sqq. multisque aliis
 idem scripturae locis efficitur. Quod vero omnissufficientiam hic
 memoratam attinet, ex hac omni facillime hanc circa doctrinam mo-
 tae difficultati obuiam iri posse persuasus sum, demonstrationem il-
 lam, quae huius non est loci, vitam si Deus viresque concesserit,
 tempore futuro euulgaturus.
- (d) *S. R. Reusch.* Introd. in theol. reu. §. CCCXXVIII. CCCXXX.
- (e) *ill Davies.* inst. iurisp. vniu. §. 52. qualis adhucdum homini post lap-
 sum, a bono quamuis corruptelae suae tyrannide declinato, a Deo
 permessa, vt bonum, efficiente tamen et iuuante gratia diuina
 reparata, eligat. Deut. XI, 26. 2 Cor. III, 4.
- (f) *Leibnizii Theodic.* §. 72. 126. Hof. XIII, 9. Pf. L, 21. 22.

horumce attributorum diuinorum ratione infinita aduerfa haecce, quibus propria illarum eas implicuerit culpa, vna cum bonorum omnium cum iisdem connexo defectu rationem itidem infinitam tenebunt (g); hoc vero in ente finito extensivae ac protensivae tantum adsumi poterit, quum in illud non cadat directe ac proprie infinitudinis intensio, multo vero minus in eiusdem defectus, eorum licet relatio ad ens infinitum seu reatus et intensivae dici mereatur pro illius infinitudine infinitus. Id vero hoc sibi vult, omnia mala, tamquam poenas peccatorum, in illas coaceruari, quae simul ac successivae ferre eorundem natura potest, horumque malorum successioni numquam per omne aevum fore finem (h). Haec igitur si removeri mala, deperdita si bona restaurari debeant, intercedat aliquid necessesse est, quod omnia, quae, non existente lapsu, eiusmodi creaturarum praestare illae iustitiae infinitae debuissent, ac praestitissent omnes reuera, nec non quae ab iisdem lapsis requirit iustissimum hac ratione numen in aeterna duratione ob successionem diversorum ab vno satisfactore non fieri potest pari ratione, qua ab omnibus omnino hominibus fieri debuisset; neque vnius multiplicatio essentialis, vt idem maneret individuum, neque distributio eiusmodi mediationis infinitae inter plures essentia a se invicem diversos, vtpote pluralitate essentiae evictos finitos, concipi potest, quod ex sequentibus inferre licet; quum insuper quoque reatus infinitus a parte remanet peccatorum delendus, cui par infinitudine sua debet esse satisfactor; ita hic esse debet comparatus, omnibus

(g) *Reusch.* 1. c. CXXIII.

(h) Sic ipse, paucis mutatis, altera huius commentationis a nobis parte notandis, adm. rev. *Meierus*, dissentiens noster argumentatus est 1. c. §. 6. 9. col. 36. 37.

(i) consentaneum habemus *S. R. Reusch.* 1. c. §. CCCCXVI. seqq.

bus ut a se ad satisfaciendum praestitis infinitum valorem addere queat (k). Qualitates eiusmodi nemo sibi vindicare praeter ipsum numen poterit, quapropter *non erit possibilis satisfactio, satisfactorus nisi, hoc pro hominibus praestiturus, homo et simul Deus esse potuerit, per consequens nullam involuerit contradictionem, quod Deus sibi ipse pro hominibus satisfecerit* (l). Vel minime de ratione, qua hoc fieri posset, vel factum sit, intellectus noster quam sibi relictus ignorat, ulterius sollicitis *duo adhuc expendenda de satisfactionis possibilitate* veniunt; *alterum*, qui fieri per infinitam Dei iustitiam possit, quod bonitatem contemptoribus suis administrare iterum incipiat, quod tamen, quo ipse satisfactorem se iisdem praestet, agere debet; *alterum*, quomodo illa cum perfectione sapientiae, sanctitatis, amoris, iustitiae summa conveniat, illum ab aeterno decreuisse creaturarum existentiam, quibus, eumque rerum nexum, in quo eiusmodi ad perfectionem amissam refarciendam requireretur satisfactio? *Illud* vero quod attinet, bonitatem esse infinitam observare velis, quae nullam profecto calculabilem relinquit intentatam, qua semetipsa inundare creaturas possit, viam, neque ergo in earum destexarum ad felicitatem reductione vel minime otiosa deprehenditur (m). Eaque ipsa bonitas, ad sapientiae quasi exhibita nutum, Dei est iustitia (n), quapropter ab eadem resumitur, ubi poterit, creata felicia reddendi negotium, neque adeo impediri, mirum ne tibi videatur. *Huius decreti defensorum* rectitudinem, decretorum tantummodo diuinorum pro Dei, non pro hominum, dimetiariis natura atque more, et ex omni difficultate fueris hic obuia eluctatus. Decreta Dei sunt actus diuini immutabiles indiuisibilesque ac perpetui

B 3

sine

(k) vid. Wolffg. Franzius schol. sacrif. Disp. XVII. th. CVI. p. 567.

(l) Pr XXXXVIII, 8. 9. 2. Cor. V, 19.

(m) metaph. Reuseb. s. 941. 942.

(n) sic definit Christ. Wolfius theol. nat. P. I. §. 1067.

sine duratione successiva, quae omnia sua simul vnoque instanti comprehendunt. Sic omnia decreta Dei in Deo, omnia sua simul habente, simul obuia, quaeuis sua simul considerant obiecta, circa quae perfectionibus suis convenienter versantur. (o) Ex horum igitur omnium nexu, cum hisce perfectionibus suis comparato, vario possibili motiva quasi desumit Deus pro bonitate sua summa essentiali eligendi ac ad existendum determinandi illum, qui ad hoc perfectionis summae quam proxime efformatus est exemplum, quum praeter optima ac perfectissima Deus eligere aliquid non valeat. (p) Hac ratione tum ex nexus huius, quem ingreditur satisfactio, existentia, si proficit, confici poterit, illum esse optimum, quum absque decreto divino existere nequeat; tum a priore ex eiusmodi nexu conditione euictum idem dare valebimus, satisfactionis actu existentis, quantum licuerit, ubi naturam plenius exploratam habuerimus. Et sic sub illa conditione, nemine prohibente, *satisfactio* per reliqua varia sua *possibilitatem* habet, quem *particularem* dicamus *conditionatam*, si Deus sibi met ipsi pro hominibus, homo simul, satisfacere poterit.

§. VIII.

2) certa
a) per experientiam.

Sed quid in hisce amplius perplexis atque incertis scopulis ac sententis dubiarum haeremus conditionum, rei ipsius existentia, effectibus probata, quum certae possibilitatis suae causam feliciter agens, viam nobis pandat satis amplam? Laesione infinitae iustitiae peccatis patratam auctores suos omnibus orbare bonis, omnibus omnino obruere malis in infinitum tempus s. in aeternum, non ignoramus. (§. III. sqq.) Hos esse nos ipsos, merito quidem trementes, experti fatemur, nec tamen illi aduersorum omnium, quae in nos cadere possunt, oceano adhuc immer-

(o) id. ibid. §. 497-505.

(p) id. ibid. §. 384-385.

immerfi, neque tanta, vt nihil superfit, bonorum penuria laborantes. Quot e contrario concipi poffunt, quae nos non premunt, calamitates? Et bonorum, quibus fruimur, quis percenferit numerum? Vnde vero illa a quibusdam, immo a multis faltem aduerfis exemtio, vnde haec commodorum poffeffio, nifi a Deo omnium bonorum fonte? Eius non beneficio folum, fed misericordia quoque hunc nobis enafci ftatum dicamus, aliud quiduis promerentibus. (q) Neque aliqua eius cum ratione cogitabilis eft misericordia, nifi quam fatisfactio, et quae hanc produxerit. (§. III.) Bonitatem igitur perfectionibus ipfius reliquis congrue verfus peccatores continuatam hoc nomen in Deo fortiri obferues. (r) Factus fit propterea Deus propitijs hominibus, et, hoc quum praeter fatisfactionem fieri non potuit, haec illi praefita fit, certo inde colligitur, fimulque ex infinito amoris diuini, nobis reconciliati, complexu (§. VII.) eundem non villiora beatitudine aeterna (s) nobis bona deftinaffe per hanc fuam misericordiam inferri poteft. Veruntamen neque fic tantum diuinamur fatisfactionem. Hoc omnem captum fuperans beneficium quo cum nofceremus determinatius, tum ex hac eiusdem pleniore notitia eodem vtendi rationem edoceremur debitam, dederit nobis numen benigniffimum ac fapientiffimum reuelationem eiusdem praeter naturam et fupra eandem neceffe eft, (t) qualis pie ac cum falutis feruantibus puro defiderio in certo feffe illo et prophético nobis offert Dei verbo, quod, quae ipfius eft gratia, manibus oculisue et auribus vfurpare nobis licet. (u) Hoc

b) per reuelationem.

(q) Thren. III, 22. 23.

(r) Cum fuppeditata a S. R. Reufchio met. §. 942. ideam hanc amiciffime confpirare animaduertis.

(s) quae fumum entis finiti bonum merito dicitur l. c. §. 977.

(t) euincunt hoc veritates ab hocce laudato faepius auctore in introd. in theol. reu. § 75. 76. coll. cum § 40. 41. propositae

(u) 2 Petr. I, 19. vid. plura de hac re in D. E. Iablonskii Betrachtungen von dem

tres in vnica Dei essentia, coessentialia ab aeterno et in aeternum, (x) in hunc nobis finem manifestat, quo medium ex hisce tribus filium Dei, patri *ὁμοῦσιον*, agnoscimus mediatorem Deum inter et homines, (y) qui vnione personali sibi adsocians humanam naturam, (z) verus simul homo atque Deus (a), patri sibi que ipsi ac spiritui sancto (b) pro nobis agendo (c) fecit satis patiendoque. (d) Hic habes tibi esse satisfactionis, a quo ad posse valet certissima consequentia. *En possibilitatem satisfactionis particularem certam.*

§. VIII.

Inde confite
eiusdem
3) necessitas
logica;
4) necessitas
theologica.

Praemitti haec de satisfactionis possibilitate debebant, quo *necessitas eiusdem logica* porro euincenda, quod iam nullo fieri poterit negotio, lapide quolibet offensionis careret. In actuali illa fundatur haec rei existentia, quae hac ratione ex experientia inferri, ex verissimo autem i. e. diuino testimonio certissimo certius euinci potest (§. antec.). Exfurgit hinc simul *necessitas theologica* satisfactionis, quatenus nimirum testimonium, ex quo verissime existens efficitur, diuinum esse, praeter et supra naturam editum, certo agnoscimus, et ex efficacia eiusdem experimur.

§. X.

dem göttlichen Ursprunge der b. Schrift, so die Biebel genannt wird, Berolini. 1741. 8.

- (x) 1. Ioh. V, 7. Matth. XXVIII, 19. Plura argumenta legas apud Scherzerum l. c. loc. II. §. XXI. p. 61. sqq. et alios.
- (y) 2 Tim. II, 4.
- (z) Ebr. II, 14.
- (a) Rom. VIII, 5.
- (b) 2. Cor. V, 19.
- (c) Matth. V, 17. Gal. III, 4. 5. Ebr. X, 7. 10. Omnium instar hic est S. R. Göttingensium Professoris, C. G. F. Walchii, Fautoris et amici mei honoratissimi, diss. inaug. de obedientia Christi actiua, aliquot abhinc annis habita.
- (d) 1 Petr. II, 21, 24, 25.

§. X.

Et ex hac institutione superna discere nobis tum a posteriore licet, qualis esse debeat eiusmodi satisfactio, hoc ipso simul nobis ex iis, quae ad eandem pertinent, illucescente (§. III. VII.); tum vero talem, qualis esse debet, Dei hominibus placati beneficio actu existere (§. VIII.) cogimus. Satisfactio pro altero apud tertium est illorum pro eodem ab eo, qui eiusdem vices gerere potest, facta praestatio, quae ab eodem tertius iure suo exigit (§. III.). Satisfactio igitur pro hominibus apud Deum eorum in genere est ab homine alio facta (e) praestatio pro iisdem, quae Deus ab iisdem iure suo exigit. Haec vero sunt, vt, lapsum peccandi fugientes, per omne aeuum ipsius praecipris obediendo salutem suam promoueant; vt porro, culpam postquam contraxerunt, poenam eidem luant proportionatam. (§. III.) Obedientia illa salubris pro omniscientia ac sanctitate Dei, eandem qui poscit, ex imo prodeat cordis adfectu, necesse est, nulloque interdistinguat peccato. (f) Poena haec sit infinita, eadem vrget infinita sanctitas et iustitia, et id quidem in eo gradu, vt poenas patibiles omnium hominum infinitas adaequet. (§. VII.) Quicumque igitur satisfecit Deo pro hominibus, praestare debuit legi ipsius obedientiam sinceram et plenariam, ac simul dira illa omnia subire, quae poenas omnes omnium

Qualis esse, quibusque Speciatim praestari debeat, mirum a) obedientia erga voluntatem Dei sincere et perfecta; b) passione poenarum per huius neglectum promeritarum.

(e) Reliqua nostra ab ea nos tuebuntur susceptione adserta, tum antecedentia, tum consequentia, ac si hominis sola facta mentione diuinitatem seruatoris nostri, qua sine nulla apud Deum conceptu satisfactio possibilis est, impie migraremus. Hic tantum ea, quae ex proximis antea dictis inferre poterant, exhibere, et, quum praestatio illorum, quae Deus ab hominibus lapsi iure suo exigit, ad satisfactionem requisita, infinitudinem et per consequens Deitatem satisfactoris determinet, vitare se inuicem determinantia in definitione data voluimus generaliore.

(f) conf. ill. Daries 1. c. §. 293. 294. Io. Hoornbeckius Theol. pract. Tom. II. p. 175. 176.

C

omnino hominum continere possunt. Quae duo qualitates duas priores satisfactionis constituunt.

§. XI.

y) *utraque per hominem;*
 d) *in finito cum valore;*
 a) *ergo per Deum;*
 z) *unicuique satisfactionem;*
 u) *per consuetudinemque in una eademque persona*
 Οὐδὲ γὰρ.

Ratio in hisce duabus satisfactionis partibus constituentibus sufficiens reconciliationis hominum cum Deo si inueniri velit, utraque porro ab homine praestita sit, hic quum solummodo in hoc casu hominis gerere vicem potest, necesse est. (g) Nulla enim praeter hominem nota nobis adhuc alia rationalis euasit creatura, animae rationali quae corpus huiusmodi organicum iungat, quarum per utramque partium peccatum fuit, quaeque iuxta hanc rationem utriusque huius essentialis poenas perdurare simili modo posset. (h) Deinde vero utraque aliquid comprehendere debet, et obedientia et passio, quod infinitae diuinae iustitiae postulatis sat agere valeat pro omnibus hominibus (§. VIII.), quorum alteri parti cuidam prae altera aequalis Dei iustusque amor consulere velle sine ratione non poterit (i). In finitis igitur hoc praestari debuit actionibus et passionibus, quarum si plures satisfactorum perfungerentur munere auctores, vnus cuiusque inde limitatae conciperentur vires, infinitudini oppositae. (k) In vno vero satisfactore infiniti temporis extensionisque infi-

(g) Non occulte idem innuit *Io. Cow. Gobelins senior* quondam Augustanus in *den Augspurgischen Confessions Predigren* Orat. I. ad Art. III. Tom. II. p. 539. Inde *Cyrillus hierosolymitanus*: Si incarnatio non est vera: nec redemptio erit vera. conf. *Botfacii Moral. Ged.* p. 179.

(h) Hypothesis enim, qua angelis corpus tribuunt, 1) probabilis tantum, non certa; 2) corpus aequale cum humano non assignat. vid. *Humphr. Ditton* in euictione verit. Christ. rel. ex resurrect. Christi Anglice exarata p. 712. sq. vers. germ.

(i) Prolixè de hac re b. *Fridem. Bechmannus* in *diff. de vniuersalitate mortis Christi* 1669. alii que.

(k) Patet idem ex ratiocinio pro vnicitate Dei constructo a *S. R. Reusch.* met. §. 861.

infinite actionum atque passionum, quae conceptu non sunt simul in eodem possibile, infinitus eorum, quae agit atque patitur, per eiusdem naturam valor existens vicem supplere tantummodo potest. (l) Hunc tribuere actionibus atque passionibus alius cuiusdam, nisi illius, qui Deus est, et hac infinitudine naturae gaudet, nequiveris. Auctor ergo eiusmodi satisfactionis Deus esse debet, (m) qui cum simul hominis per antecedentia praeditus natura a nobis, ex ratione subdata, requirebatur, in eodem Deus et homo uniatum necesse est. Id quod, vnus tantum quum satisfactor dari possit per prius demonstrata, fieri non poterit, Deum et hominem nisi in vnâ coalescere personam fuerit possibile. Quacunq; enim suffultus diuina vi, hominibus non nisi pro seipso obsequium praestare, et ad summum vnus hominis aeternas, aeternae luendo, sufferre poenas posset, neque vero alterius simul in obediendo vires gerere, neque infinito valore extensionem ac protensionem actionum ac passionum adaequare plurium. Possibilis igitur nisi Dei et hominis vnio personalis fuisset, totam fuisse possibilem, quae hac sine conditione nulla extitisse potuit per antecedentia, satisfactionem, neque igitur existere eandem, relinquitur, quum non existere queat impossibile. Antea vero reuera eandem existere demonstratum fuit; (§.VIII.) per consequens ipsa non solum, sed omnia quoque, quae eandem consciant, vt fuerint possible, consequitur. Vnio igitur Dei et hominis in eadem persona, quae ad hanc satisfactionem tam necessaria esse concipitur, existere possit, modum licet existendi captum nostrum longe excedere fateamur, haec omnia probant. (n) Ex qua meditatione

C 2

sequen-

(l) vid. Höpferus diss. de satisfactionibus.

(m) Ebr. VII. 26. vbi τὸ ἐπιλότερος τῶν ἐναντῶν γενόμενος per vim phraeos et contextum nil, nisi αὐτόθεον, neque ἀρχιμενός, nisi satisfactorem exprimentem, significare potest.

(n) Quae qualis concipi debeat vid. ap. Abr. Calonium in synopsi controu. iuxta Aug. Confess. Art. III. Sect. I.

sequentes tibi formabis prioribus addendos satisfactionis nostrae characteres: *pro omnibus hominibus; per hominem praestari debuit; infinito prorsus valore praedita sit; Deus fuit satisfactor; idemque vnicus; vnica haec persona Deum et hominem comprehenderit.*

§. XII.

*Sic iuxta
scripturam
satisfactio
Iesu Christi
comparata
est.*

Talem reuera comparatam esse satisfactionem, quam pro nobis praestitam apud Deum habemus, eadem nobis exponit supernaturalis diuina reuelatio, cuius dictamine, eam actu praestitam esse, ex amoris diuini consilio exploratum nobis est. Decrerum antecessit ab aeterno, illudque eandem eiusque fructus semper concomitatur, in Deo non mutabili, non successivo, (o) omnia, per consequens peccaturos quoque homines, praeuidente, (p) amorisque et misericordiae adfectu erga homines animato. (q) In tempore hoc exceperunt varicina et praefigurationes, hanc reponentes imaginem formamque, quam ipsa res actu postea existens expressit. (r) Complementum denique haec ipsa tum possibilitatis, tum praenuntiorum suorum praefinito tempore accepit. (s) Venit Iesus Christus (t), in mira iamiam conceptione sua, huius pariter conditione supernaturali, (u) ac vi sua diuina Deus probatus, (x) homini iunctus; (y) statim ab incunabulis sapientissime probissimeque egit, (z) simulque filius patris hominumque salus declaratus

- (o) 1. Petr. I, 18, 19, 20. conf. *Io. Mülleri* Atheism, deuiet. c. II. p. 84. *Scherzer*. l. c. loc. II. §. 4. §. p. 37. 38.
- (p) Pl. CXXXVIII. 2. 5. *Io. Gu. Baierus* comp. th. pos. P. I. C. I. §. XV. (h) p. 161.
- (q) *Io. Gerardi* Loc. Theol. loco de elect. et reprob. n. 205. *Balth. Meißneri* Anthropol. d. II. qu. 2. th. 5.
- (r) egregie, hoc quomodo per declarationis, sensim sapienterque auctae, factum sit gradus, exponit *Ioach. Langius* in oecon. salutis, membr. V. Art. I. n. I. p. 168.
- (s) Gal III, 4. (t) Eph. II. 17. 1 Tim. III. 16.
- (u) Luc. I, 35. Matth. I, 18. 20. (x) Luc. I, 43. 44.
- (y) Ebr. II, 14. (z) Luc. II, 40. 52.

claratus est (a) Quae de eodem concepta idea in dies maiorem adsequuta est euolutionem, quo propius ad functionem, quo diutius in functione muneris ipsius progrediebatur. (b) Hoc cum obsequio erga patrem inculpatissimo ad mortem usque contumeliosissimam et acerbissimam optime defunctus est, neque, hanc postquam superauit, in statu gloriofiore ob sanctitatem diuinam contra ea, quae poscit diuina lex, deliquisse legitur vel concipi potest. (c) Muneris vero praecipuam quandam partem patiēdo expleuit, cuius passionis nullum, quod non hominum gratia susceptum esset, cogitari cum ratione momentum potest, infontissimum in sensu strictissimo quum pati mala physica, permittente Deo, concipi nequeat, nisi pro altero eadem in se susceperit (d). Sic per totum carnis suae diem passus est; ipse exinationis status vniuersus passionem nobis exhibet; (e) contemtu, penuria et paupertate pressus (f) multos animi angores pertulit; (g) multa in corpore suo debilitatis sensae ac doloris documenta edidit; (h) multis hominum conspurcatus calumniis fuit ac vituperationibus; multarum violentiarum periculo expositus fuit, quas tamen euasit gloriose, (i) usque dum, diuino sic iubente consilio, lactae letalis prope confectus vi, mortemque inde vix effugiens metuendam, ad hanc per violenta inimicorum consilia, sententias atque manus promotus est cruentissimam, (k) sub qua passione vniuersa et morte pro tollenda ipsum hominum perniciē defudasse atque pro restauranda eorundem salute, a nobis porro demonstrandum est. Vnicus

C 3

- (a) Ioh. I, 15. 18. Luc. I, 32. II, 10. sqq. 30. sqq.
- (b) Luc. II, 47. III, 22. 23. III, 3. 9. 22. 34. 41. V, 8. 26. et sic porro.
- (c) Matth. V, 17. Ioh. III, 34. VIII, 46. Phil. II, 8. Ebr. VII, 26.
- (d) I Io. III, 5. Ebr. VIII, 26. I Petr. II, 21. 22. 24. 25. Gen. XVII, 25. XX, 4.
- (e) Luc. III, 22. 24. (f) Matth. 8, 20.
- (g) Io. XI, 33. (h) Luc. II, 21. Matth. III, 2. VIII, 24.
- (i) Luc. XI, 14. sqq. XV, 2. Matth. XI, 19. Io. VIII, 48. sqq. Luc. III, 28. 29. 30.
- (k) iuxta narrationem concordem quatuor euangelistarum.

cus est satisfactor (l) talis infinitus, (m) in cuius satisfactione se ad quieturam esse declaravit infinita numinis iusticia. (n) Neque potuit expectari alia satisfactio a satisfactore Deo et homine, quam quae pacatum Deum redderet, hominibusque esset proficua. (o)

§. XIII.

*Vnica ergo
haec vera,*

Omnibus itaque satisfactoris apud Deum pro hominibus insignitus characteribus, quos tum in eodem rei natura postulat (§. X. XI.), tum vero praedictio diuina; immo vero complemento satisfactionis suae praesagii diuinis de iis, quae circa satisfactionem acciderent, ex aëse respondens (p), satisfactor ostensus est verus, quemlibet alium, idem esse gestientem, procul abesse iubens (q). Id quod consummatam, iuxta proprium ipsius testimonium (r), esse satisfactionem pro hominibus arguit, nec ante, nec post eundem veri nominis esse, quicumque a seipsis vel aliis iactati sunt (s), vel adhucdum iactantur vel expectabuntur ab incredulis (t), mundi sospitatores (§. XI).

§. XIII.

*obedien-
tiam com-
plexa acti-
uam et passi-
uam; actus
ergo expia-
tionis et re-
conciliatio-
nis;*

Toti enim hic legi diuinae et omittendo et committendo praestans perfectum obsequium, omnia quae verat illa, exacte fugiendo, omnia, quae imperat, exequendo

(l) 1 Tim. 2, §. 6.

(m) Ebr. X, 14. XIII, 8.

(n) Aët. X, 43.

(o) Rom. V, 8. fqq.

(p) Luc. XXIII, 46. 47. Ebr. X, 9. coll. Pf. XXXX, 8. 9.

(q) Aët. III, 10. 12.

(r) Io. XVIII, 30.

(s) quales, Christo praesagiente Matth. XXIII, 5. 24. 25., apud Cretenses A. C. CCCCXXXIII Mofes quidam teste Socrate H. E. I. VII. c. 38. et saec. post C. N. XIIo decem (vid. *Heinfi Kirchen Historie nach Hübners Methode* Tom. I. p. 1237) posteaque varii, ignominia multoque damno morteque non raro poenas temeritatis impiae dantes, extiterunt.

(t) praecipue Iudaeis.

obedientiam pro hominibus Deo actiuam exhibuit. (§. X. XII.) Mala simul, quae sustinuit, ea sunt, quae transgressoribus legis suae diuina minatur iustitia, quaeque, tamquam tales, commertit ex postulatu diuino totum genus humanum (§. III. VII.); et huius obedientiae eius passiuam pro hominibus absoluitur. (§. X. XII.) Vtrumque ita perfecit, et inter se coniunxit, ut simul utriusque, temporis licet commenso momentis, infinitum adiungeret per Deitatem valorem. Sic ille solus vere pro hominibus iustitiae infinitae, uti potuit, satisfecit. (§. XI.) Quo, quatenus peccata hominum deluit, *expiationem*, quatenus gratiam reparauit, *reconciliationem* eundem praestitit. *Deumque placasse* hominibus dicimus.

§. XV.

Addas porro finito, quidquid volueris; hoc nisi fuerit ^{pro omnibus praestitit} infinitum, per utriusque naturam illud infinito commensurare nemo poterit (u). Homines omnes simul sumti finitum ^{ta hominibus.} tamen numerum tantummodo constituunt, quum omnes et singuli finiti existant. Infinite igitur semper extra totum eorum complexum patet cum omnibus, quae ad eundem pertinent, quicumque fuerit infinitus. Talis est satisfactor Deus (§. XI. XII.). Neque igitur omnes omnino homines omnibus, si vel incorrupti mansissent, actionibus suis iuxta legem diuinam, neque passionibus suis, licet non finiendis, praestare tantum Deo potuissent, quantum vnicus ille suarum praestitit infinito valore (x). Quodcumque autem alterius excedit limites, illud alterum, quantum utriusque permittit natura, comprehendere potest, et si ad multitudinem habeatur respectus, surrogari eidem Iesus Christus hominibus satisfactor a Deo datus est (§. XII.); a parte Dei misericordia, quae haec decreuit, aequaliter

(u) a posteriori iam hoc ex infiniti entis vnicitate et indiuisibilitate (S. R. Reusch. Met. § 857. 861.) constat.

(x) ne quidem, si adhuc integra illorum res esset, multo vero minus iniquitati et viribus ex corruptela naturali carentes. Pf. XXXVIII, 9. LIII, 3. 4. Ergo *οὐκ ἠδραπος ὑπὲρ τὸ λαὸν* Ioh. XI, 50. 51. 52.

qualiter omnibus sese distribuit hominibus; (§. XI.) non solum igitur ipse curam gesserit necesse est, omnes ut fieri possent satisfactionis participes (y), sed etiam, quo minus Iesus Christus, agendo atque patiendo cum infinito valore pro iisdem satisfaciens, Deus utpote infinitus, finitum eorum omniumque, quae finite agere patique omnes iisdem alias debuissent, concludat numerum sua satisfactione, nihil impedit; immo vero superare eundem percipitur (z).

§. XVI.

*Satisfactio-
nis scopus ;
remotio ma-
lorum ; bo-
norum recu-
peratio ; fe-
licitatis re-
stitutio.*

Vent vero infinitis cumulandus sit laudibus infinitus satisfactoris amor, qui sese haecce pro nobis praestitutum Deo libere obtulit (a), operis stupendi minime deterritus mole: multus tamen ad haec laudes iuste efferendas in nobis deficeret stimulus, illum nisi attingisset scopum nobis salutiferum, quem attingisse spondet tum satisfactionis idea, tum vero ipsius declaratio numinis. Satisfactio tertio eundem pro altero praestanda, supponit, *primo*, tertium illum huic alteri sub certa conditione destinasse bona, quae per naturam oppositorum opposita ab eodem mala abarceant (§. VII.); *secundo*, alterum huncce conditioni impletae defuisse, bonisque sic prius malis esse permissum, iusta tertii illius merito indignatione, huius si fuerit capax, augendis (§. III. VII.); *tertio*, hunc contra praescriptam conditionem delinquentis esse statum, ut conditionem neque omnino, neque tam perfecte, quam a praescribente exigitur, post eiusdem violationem denuo exequendi viribus polleat sufficientibus; *quarto*, hoc nisi a se vel alio fiat perfecte,

(y) Act. III, 12. 1 Tim. 2, 3-6.

(z) inde gratia, a Christo parata, et in Christo manifestata; *περισσὴν χάριν ὑπερῶν τῶν ἁμαρτιῶν* ratione peccati dicitur. Rom. V, 15. 17. 20.

(a) Scotus L. III. dist. XV. qu. I, ubi contrarium, ex primitiva obligatione vel coactione oriundum, satisfactionis magis ac satisfactoris nomen mereri contendit.

perfecte, et simul amoris tertii contemptus vindictam pro-
 meritam atque proportionatam experiatur, illi, qui deli-
 quit, bonorum iacturam, malorum sensus manere, quod
 infelicitatem illius efficit (§. VII.); quinto, ex opposita op-
 positum ratione, illa si a se vel ab alio cum perfectione,
 a tertio desiderata, praestita conditio, poenaeque delicto
 conformis exantlata fuerit, a malis liberationem, bonorum
 restitutionem hunc inde consequuturum esse. Hoc enim
 si obtinere plane non posset, nullus satisfactionis usus;
 damnosa vero potius dicenda esset, defectum boni, cumu-
 lumque mali ex altero, cui nihil inde auxilii, in alterum
 transferens; si tantum ex parte, non esset satisfactio (§. IV.).
 Satisfactio igitur ob hoc praestatur; ob quod aliquid est, illud
 huius est scopus (b); unde scopum hunc esse satisfactionis
 duplicem cognoscimus, quo malis suis, qui officio suo de-
 fuit, eximatur, bonisque, quae perdidit, iterum potiri
 possit. Quae bona malaue si fuerint vera et perdurabilia,
 hunc tibi generalem scopum concipias, ut ille, pro quo
 fit satis, felicitati suae amissae restituatur, quae tum ipsa
 infelicitatem propulset, tum in huius remotae locum suapte
 succedit (c), utrumque efficiente simul valore satisfactionis.

§. XVII.

Mirum profecto nemini absque ratione videbitur, quis *Obtentus*
 si in satisfactione, ab optimo seruatore pro nobis praestitae *satisfactio-*
 ta apud Deum, eundem assumere scopum nolle, qui a pu- *ne Christi.*
 rioribus sacris adeptus nomen audire cupit. Deus creator
 hominem cum reliquis creatis ratione gausis producat
 hunc finem habuisse negari non poterit, ut amore suo,
 si ab eodem, rite hoc utente, i. e. Deum animo factisue
 redamante, et abusu, i. e. factis odium aduersus Deum de-
 clarantibus, abstinente illustraretur, in eiusdem felicitate
 illustrando, eundem bearet (§. VII.). Conditionem illam,
 quam adimplere, si vel hoc illis gratiosum positum non fuit

(b) Reuschii Meraph. §. 270.

(c) ibid. s. 458.

fet praemium, tenebantur (d), protoplasti et, in iis-
 dem per imputationem (§. IV. VII.) omnes eorundem ne-
 glexere posteris. Duplicem ita culpam eosdem contraxisse
 dixeris, duplici mulctandam poena; amoris nimirum diui-
 ni suaeque simul beatitudinis iactura, et calamitatibus pos-
 titiuis, quae tum ex illius amissione, tum ex officii negle-
 ctu et amoris infiniti contemptu, ab infinita puniendis
 iustitia, necessario relinquuntur. Haec infinita iustitia poe-
 narum harumce pariter infert, ac prius, amor infinitus
 bonorum homini destinatorum, pro capacitate eiusdem in-
 finitudinem. Vtraque in perduratione entis successiui, qua-
 le est homo, infinitudo conditionis suae rationem habet.
 Haec hominis inuoluit felicitatem; illa infelicitatem. Pro-
 rem igitur amisit; in hanc delapsus est. Restitui illa, pro-
 pelli haec ab eodem, nisi placato ex aße numine infinito,
 non potuit (§. S. cirt.). Satisfactionis existentia fieri po-
 tuisse demonstrat, vt, quum ipse impar huic esset nego-
 tio, alius, scilicet Christus, conditionem ab eo, neglectam
 iuxta voluntatis diuinæ rigorem exqueretur, et aduersa
 promerita passionibus sustineret aequipollentibus. Ira fa-
 ctum esse tradit reuelatio (§. VIII. XII.). Factum igitur
 in hunc finem sit, vt aduersis hisce liberaretur, bonaque
 in illum remearent, per consequens, vt illius repararetur
 felicitas, in aprico est (§. anteced.). Quem igitur teneas
scopum satisfactionis Christi, generalem nimirum, vt redeat
 pristinus status, qui Deum homini amicum iungebat, et ex
 hoc felicitatis omnis fonte in eundem quaeuis bona,
speciales yero huic subordinatos, vt mala, quibus puniendus
 erat, procul ab eo facebant; vt bona, quae amiserat, ipsi
 denuo

(d) Ex titulo subordinationis moralis. vid. *Meisneri* philof. sobr. P. I.
 sect. II. quaest. gen. n. 5. p. 437. 199. Hinc Mich. VI, 8. iuxta
 מִן-יְהוָה מִן-יְהוָה מִן-יְהוָה ab homine requiritur מִן-יְהוָה, actu licet in
 vno conueniat vtrumque.

denuo redderentur. (e) Satisfactionis Christi qualitas, qua hoc efficit, ad *meritum* illius pertinet, quo ratio nobis indicatur, quae libertatis nostrae a malo et fruitionis bonorum omni Christi actioni atque passioni inest. (f) Quod vero s. modo Theologi Helmestadienses ad solam non modo obedientiam actiuam eoque factam bonorum recuperationem sine dubio restringere voluere, distinctam illis ab expiatione, quam aduersorum perpeffione eaque effecta peccatorum sublacione absolutam esse cum iis contendunt, quos adprobant, sed his etiam inuitis satisfactioni certum exinanitionis momentum tribuerunt, ita vt per eandem totam sese extendat meritum. (g).

D 2 §. XVIII.

(e) 2. Tim. I, 10.

(f) Aliter concepisit illud b. Io. Frid. Koenigium, verba eiusdem in Theol. posir. acroam. §. 220. p. 151. arguunt, quas huc transcribere lubet: „Non coincidunt, inquit, Christi SATISFACTIO et eius MERITUM. „Illa respectum habet ad iniuriam compensandam; hoc ad mercedem „gratuam adquirendam peccatoribus. Illa in ordine ad meritum se „habet instar causae; hoc instar effectus. Illa ipsi SSae Trinitati, non „nobis, facta est; At non ipsi SSae Trinitati, sed nobis meruit Christi- „sus. ACTVS EXINANITIONIS SATISFACTORII ET MERITORII SIM- „VL SVNT; at actus exaltationis solum meritorii sunt. In quorum vltimis lubenter adquietens, quid de prioribus sentiam, declaraturus sum sequentibus.

(g) Hac enim ratione in plus vna vice citata appendice Rathlesiana mentem suam explicant col. XII. *Worauf wir unter nochmals wohlbedächtiger Beurtheilung mit gesammter Uebereinstimmung befunden, nachdem der Aufsatz sub Nr. XI. - - das Verdienstliche so wohl, nicht minder das Versöhnende bey dem Werke der Erlösung statlich unterschieden; und auch vor den übrigen Stücken vorzüglich aus einander gesetzt, wie sich das Verdienstliche durch den ganzen Stand der Erniedrigung Christi erstreckt habe, zu dem Versöhnenden aber ein gewisser Zeitpunkt erfordert werde; - - daß s. rhanem Aufsatz sub Nr. XI die Praemie nach unserm Dafürhalten zu bestimmen seyn mögte.* Contra quem scripti sui sensum traditum auctor maxime reu. Meierus protestatur schedala peculiari, Rathlesio transmissa, quam ille ibid. col. 14. fide exhibet, in qua hanc sese extensionem non meriti, in obedientia solummodo actiua a se collocati, a satisfacti-

§. XVIII.

*Vterque
vero in tota
satisfactio-
ne ubique
simul
obvius; nec
nisi
distinctione
rationis
diversus.*

Concedimus facile, in puncto, quod dicunt, rationis hosce satisfactionis Christi a se inuicem separari respectus, etsi quoad terminum meriti, hic num intra hosce contineatur angustos pro significatu suo consueto limites, dubii haereamus. A merendo deductus et ibi locum dubio procur inuenit, ubi agens vel patiens aliquis mala eo ab altero auertere valet. Hoc tantum moneamus, distinctionem hanc solummodo esse posse rationis, non vero realem, quasi certis satisfactionis momentis liberatio a malis, aliis vero reparatio felicitatis tribuenda exclusiue esset. Nam si vel hoc dederimus lubentes, obedientiam Christi actiuam propius ad bonorum recuperationem accedere, passiuam vero ad propulsationem malorum: illa tamen, quum omissa ab hominibus suppleat, itidem poenas, omissione officiorum promeritas, ab iisdem depellit; et haec, ubi supplicia, quibusuis destinata hominum peccatis, suffert, impedimenta, quibus quasi obstrictus ex iustitiae nutu atque rigore amor diuinus sese peccatoribus impertiri non potest, ad hoc per se alias procliuus, remouet. Omnia igitur singulaque momenta et τὸ meritorium et τὸ expiatorium in satisfactione Christi vindicare sibi poterunt. (h)

§. XVIII.

satisfactione seu expiatione inseparabili, sed earum tantummodo actionum et passionum reliquarum Christi defendisse monet, quae peculiare nostrum vsus concernunt. Quas ideo distinxisse eundem et a satisfactione et a merito Christi clarum est, quod ex ipso scripto supra allegato pluribus colligere licet. §. 18. sqq. 25. sqq. 29. sqq. 45. 46. 47. quos excipit §. 48. de morte Christi, non parte, sed confectario tantum et sigillo satisfactionis s. expiationis nostrae apud Deum, ab ipso praestitae.

- (h) De merito Christi hoc asserit B. *Hülsemannus* Man. Aug. Conf. disp. XVIII. p. 940. illud tam in legis impletione, quam in morte eius consistere. Perpendas itidem, num aliud quid per τὸ σωζῆν τῶν λαῶν αὐτῶ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν Matth. 1, 21. intendi, aliaque ratio

§. XVIII.

Attigerit si quis omnem rei scopum, a producente eandem intentum vsum ille simul et fructum eiusdem praestitetit. (i) Vnde quinam sit fructus satisfactionis Christi, ex antecedentibus facile erit cognitu. Restitutionem humanae felicitatis effectam, immunitatem hominum a culpa et a poenis, tum naturalibus, tum positivis, abundantiam apud ipsos bonorum spiritualium et corporalium in hac et altera vita, vel merito non momento eundem esse dixeris. (§. XVII.) Cuius vero fructus in huius, quemadmodum et in aliarum rerum vfu contingit, nemini, nisi rei naturae eadem ac conditionibus, a praescribere valente praescriptis, congrue vsum fuerit, promitti potest. Fidem iam, (k) a supernaturali gratia Dei productam (r), contritione praeparatam animi, (l) ex cognitione eorum, quae de satisfactione nobis revelavit Deus, viva (n), ad sensu comite stipata indubio, (o) et fiducia, sibi eandem propriam iudicante, (p) consistentem, factisque piis declaratam (q) hic rei natura requirit. Quid enim est

Satisfactio
vsum; qua
sub conditione ei per
quaenam
media a
nobis percipiendus.

D 3

ratio τὸ καυχῆσθαι ἐν τῷ Θεῷ διὰ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' ὃ οὐ τῆ καταλλαγῆν ἐλάβομεν Rom. V, 11. ἐν ᾧ ζωὴ ἔ μὲν σωθῆσόμεθα, καταλλαγέντες διὰ θανάτου αὐτοῦ, vers. 10, 11. inueniri possit, ac quod iisdem satisfactionis momentis, quibus nobis promeruit gratiam Dei salutis recuperator, etiam nostra tulerit peccata, quo ab iisdem liberaremur et v. v. Addas huius capitis v. 18., vbi δικαιοσύνη ζωῆς, i. e. assertio libertatis a culpa et poena ad assequendam vitam aeternam δι' ἑὸς Χριστοῦ δικαιοματός, i. e. per Christi post praestitam summam obedientiam et perduratas omnes hominum poenas, tamquam, vadis, solutione data, coram Dei iudicio absolutionem, et v. 19., vbi τὸ καταπαθεῖναι τὰς ποδῆς (comparatiue cum πολλοῖς καταπαθεῖναι ἀμαρτανότοις) ἕκαστος διὰ τῆς ὑπακοῆς τῷ εἰός (παρκατῆ εἰός alterius ἀντικειμένου) eodem sensu factum esse dicitur, conf. v. 22.

(i) Intentum probe notes intelligi vsum. Alias enim finis et vsum differunt, Reusch. Metaph. s. 273.

(k) Io. III, 16. Ebr. XI, 6. Io. Musaeus de conuers. Disp. III. c. II. §. XCI. P. 144. (l) Rom. 1, 8. (m) Act. XX, 21. 1 Tim. I, 12, 13, 15, 16. (n) 1 Thess. II, 13. (o) Gal. II, 20. (p) C. V, 6.

set, leui animo cogitare de Deo peccatis ad iram prouocato, nisi denuo illum ad iram excitare? Quid vero aliud agunt, qui peccatorum suorum contemplatione vel tamquam minus supersedent necessaria, vel sine moerore viuido perfungi queunt? (q) Quomodo eiusmodi homines ob satisfactionem veniam sperare delictorum possunt, qui quoduis peccatum infinitam laedere iustitiam, iam vero reclinatum ad nos amorem aeternum eo grauius contemnere sciunt, et nihilominus iisdem delectari adhuc non verentur, quamdiu in hac mente persistunt, nouae nisi, quae uero uana est, satisfactionis expectationem moliantur? (r) Minus laederetur amor diuinus, eiusdem si sperneres ignorans, pro non uera haberes, ad te pertinentem non crederes, hac ratione tibi promissam non perferentis institutionem ac uim salutarem (s)? Et quomodo quaeso hoc credas tibi fore saluti, quod ad expianda delicta tua, ad promerendam tibi felicitatem praestitum est, hanc ipse si factis annihilare improbis, illis si consecraria mala in teipsum congenerere omni nisu studes? Pura igitur ac fructifera fide credentibus ad finem usque effectum solis salubrem satisfactionis experiri perfecte licuerit (t).

§. XX.

*Vnde illius
in hac uita
imperfe-
ctio, tum a
malis
moralibus;
tum a
physicis
dependens.*

Restat nobis adhuc in hisce de satisfactione meditationibus generalioribus, instituto nostro praemittendis, dirimendum, licet proprie ad hoc non respiciat, unicum, quapropter breuibus modo illud cum ratione extricandi idem ex difficultate sua hic proponimus, quae optima ueraque nobis uisa fuit. Ab omni nos redemisse malo, omnibus nos cumulasse, quorum fumus capaces, bonis, pristinam nobis restituisse felicitatem, et hoc pro muneris sui semel recepti

(q) Vid. hac de re patrum dicta ap. *Ios. Arndiam* 'lexic. antiq. eccles. p. 281. (r) *Ies. I, 15-20.* (s) *Luc. XII, 47. 48. Ioh. XV, 22.*
(t) *Apoc. II, 10.*

recepti ratione efficere debuisset satisfactor noster maximus dicitur. (XVII.) Vnde vero tot mala, quae, in mundo praesenti reliqua facta, hominum excruciant animos? unde tam frequens inter illos bonorum defectus? In subsidium hic vocari debent, quae de scientia media supra dicta sunt, eiusque ad declarandam imputationem lapsus Adamicus ope collata (§. III. not. m.). Minima, quae potuit, in nexu optimo rerum finitarum, a se condendo, mala particularia diuina permittere, debuit ac voluit bonitas et sapientia. Quae permissa esse dicas, ubi parentis primi delictum reatum imponere efficitur posteris, de quibus praevidebat numen omniscium, eos itidem concreatas perdituros esse perfectiones, si illis forent. Permissa e contrario maiora diceret, unicuique hae si collatae et ab ipso culpa sua grauiore forsitan amissae forent. Sic a natiuitate peccaminosi, sapienter insuper iisdem relicta libertate naturali eligendi inter bonum et malum, ad hoc propensiores, et absentiae bonorum et ortus malorum, quae peccatorum sunt confectionaria, ipsi fiunt autores. Haec naturae illorum vniuersae corruptela si vel in hac vita, ob varias alias viuenda rationes, funditus extirparetur, recursura visa fuit praesentienti omnia intellectui infinito. Reliquit igitur illam sustentem, gratia quam peperit satisfactor, sufficiente semper domandam, (u) vsque dum vinculi animae corporisue, huiusque partium minimarum nexusue illarum solutione ac reduntione anima, sanguine Christi plenius depurata inque bono obfirmata, redeundi ad corpus, nullis peccati fordibus infectum, locum inuenerit. (x) Sic tandem non solum redit per hanc satisfactionem perfecta felicitas, mali absentia, bonorum abundantia, sed eluctandi ea ratione ex huius vitae quibuslibet miseris adeo nobis per eandem offeruntur et conferuntur vires atque solamina, vt

(u) Phil. III, 13. 2 Cor. XII, 9. I. Io. II, 13. 14. V, 4. 5. (x) Iob. XVIII, 26.

fi vel nostra nos prenarint culpa, nihilo easdem minus per conuersionem veram in vera nostra commoda conuertere, suoque ex eisdem emergere tempore salui possimus. Immo vero nobis, a carnis mundique amicitia alienis, hos abigendi a nobis aduersarios, vitae tranquillioris ope honorique nobis ducuntur merito, iis quippe Christi premissis sacrata vestigia, vsque dum, iisdem penitus ereptis, nobis gloriam aeternam cum ipso ingredi per meritum ipsius licuerit. (z)

SECTIO II.

DE

EXTENSIONE PASSIONIS CHRISTI
EXPIATORIAE PER TOTVM EXINATIONIS
SVAE STATVM.

§. XXI.

Legis violatio imperfectiones et mala peccatum poenas naturales et positivas, per consequens aduersa meretur. Haec vero non sine illis.

Nitimur quidem in vetitum omnes, cupimusque negata. Ast mentem nostri ipsorum intendentes considerationi, in nobis itidem vetari negarique obseruabimus, in quae nitimur, quaeque cupimus. Legem hoc appellamus naturae, quae non solum inscripta animo nostro, a Deo naturae auctore, verum etiam reuelatione diuina confirmata apprehenditur, diuinaque auctoritate ornata luculentius, ita vt ex hac duplici ratione adpellari simul diuina vtraque mereatur. Vox eiusdem, sano sumta sensu, quae, perficiamus nos, iubet, eas ergo hominibus omnibus ac singulis actiones internas iniungit et externas, qualibus perfectionem suam veram, siue hoc fiat immediate, siue mediate, promouere valeant. (a) Non potest non haec praeciipiendo prohibere

(y) Pf. 94, 12. I Cor. XI, 32. Ies. XXVI, 16. Ebr. XII, 6. sqq.

(z) I Petr. II, 19. 20. 21. Rom. VIII, 17. 18.

(a) Ill. *Daries* I, c. 5. 143. Mich. VI, 8.

hibere agentes ab omni, quidquid perfectionem praepedire vel destruere, et per consequens inuehere imperfectionem potest. Imperfectio omnis, quae non, quemadmodum metaphysica, limites solummodo nostras significans, ex natura nostra, qua tali, resultat, mali potiore iure nomen sortitur. Quamdiu ergo quis legi naturali et diuinae egerit perfecte conuenienter, malo obnoxius sua culpa non fuerit; e contrario hoc illum ex sua culpa persequetur, ubi migrare non erubuerit hanc legem. Legis haec violatio dicitur peccatum; (l) malumque, quod ex legis neglectu consequitur, nullo interueniente tertio, *poena* audit *naturalis*. Malo igitur nullo, tamquam poena naturali, adficietur, qui non commiserit peccatum. Quum ex aduerso peccans quisque poenam peccati sui non effugere queat naturalem, hoc ipsi potissimum ex rei natura et relatione ad seipsum accidit. Praeter hanc vero in seipsum praeuacationem, Dei simul, legem ipsius violando, conatur laedere iura, quibus ne hanc reiteret proteruiam, sibi nociturus ipse, homo, neque inultae illudi posse suae cogitet sanctitati, malis eundem insuper pluribus permittit. Quae, quia et quatenus non ex natura actionis, sed ex libera alterius permissione et quasi positione pendent, *poenae* adpellari consueuerunt *positivae*, (c) hoc loco a Deo diuinarum adficietes cognomentum. Neque tamen infinite benignum numen, vli creaturarum suarum mala ut accidant, concedere, multo vero minus ipsam illa eisdem infligere posset, hac nisi eorum ratione adductum. Hanc sanctitas adprobat; quae itidem ratio est permissionis poenarum naturalium, naturam rerum, qua talium, quum non immutet, neque legi a seipso traditae contradicere velle possit; (d) illud vero amor procul iubet ab eo abesse. (e) Non est igitur malum ad nos relatum,

(b) S. R. Reusch. Metaph. §. 1017. (c) Ill. Davies l. c. §. 75. 119. 128. (d) Prou. XIII, 34. Nah. I, 2. Jer. II, 19, 20. (e) Thren. III, 33.

tum, poena nisi fuerit vel naturalis vel positiva, neque poena, nisi praecesserit peccatum. Mala ad nos relata, quatenus cum repugnante animo a nobis perfentiscuntur, nostraeque perfectioni animaduertuntur ponere obstacula, aduersorum denominatione gaudent. Neque ergo aduersa existere hoc sensu possunt, quorum non debeat ex peccato deduci origo.

§. XXII.

*In puniendo
ad sit necesse
est vel
propria
culpa;*

Insequuntur mala, tamquam poenae naturales, actiones legi contrarias, eademque ob eandem rationem praeter actionum eiusmodi consecraria a superiore infliguntur poenarum sub nomine positivarum. (§. anteced.) Eundem igitur, qui actionum auctor agnitus fuerit ac cum ratione potuerit pronuntiari, vtramque solummodo mereri poenam, in aprico est. (f) Pronuntiare aliquem auctorem peccati, quo poena ob idem afficiatur, imputare eidem peccatum, alio nomine dicitur. (§. III. VII.) Quod ergo sine imputatione praevia poenam non inuenire locum demonstrat, quatenus ab alio dependet iusta vel voluntate, vel concessione. Illud, quod in peccato rationem poenae constituit, reatum in auctore ponit. Est vero illud nil, nisi defectus rectitudinis in actione vincibilis, quem culpam appellat. (g) Quem ergo contraxerit, cuiusque imputatur peccatum, et iusta sic puniri ratione potest ac debet, necesse est. Hinc quoque sequitur imputationis duo esse momenta; prius, dum auctor quis assumitur peccati, rationem in illo poenae insequutur, adesse adfirmat; alterum ob hanc rationem illum esse puniendum statuit. Vnde duplex quoque ad imputationem peccantis exurgit relatio. Altera ad rationem spectat poenae in peccato obviae, eaque reatus culpae; altera ad poenae inde auctori pronuntiatio factam

(f) III. *Daries* l. c. s. 120.

(g) *Ibid.* §. 188.

eam destinationem, eaque poenae reatus fuit adpellari. (§§ cit.) Si igitur fieri non posset, aliquem auctorem pronuntiarum peccati puniendi, ideoque in eodem assumi reatum culpae, reuera nisi auctor extiterit: idem semper a reatu poenae iudicandus liber esset. Neque igitur poena, per consequens nec malum atque aduersa eidem destinari possent. Haec itaque passurus ex voluntate superioris iusta, propria semper sua culpa, s. ob rationem, quae in propria ipsius actione legi contraria poenae contineretur, eadem pati deberet. (§. antec.)

§. XXIII.

Stet vero haec suis eatenus modo sententia rationibus, quatenus executionem destinatio inseparabilem habet effectum. Qui vero quum, interueniente hoc tertio, variari possit, ubi quis sponte ita in peccantis se surrogari locum contendit, ut pro auctore ipse peccati loco alterius respiciatur, cui decernatur poena, alterum multatura, et in hoc consilium superior, cui satisfieri debet, consentiendo descendit: in illa vnica poenarum, malorum, aduersorum ratione adquiescere non licebit. Reatum enim sic ille, adstipulante hocce, in se transferri patitur culpae, quem necessario excipit reatus poenae, ut itaque perfecta alieni eidem fiat peccati imputatio. Reatum in se suscipiens cum illius ad sensu, qui reum iudicare potest ac debet, simul suam dici culpam concedit, sibi que infligi poenas, quas tamquam mala sustinet, tamquam aduersa patitur. Datur igitur et altera poenarum, malorum, aduersorum ratio, nimirum contractio culpae alienae, ob quam perpetienda sunt. (§. III. VII.)

*Vel
aliena.*

§. XXIII.

Subiacere omnia omnesque ideo mundi euentus regi-
mini numinis, ex huius concipiuntur independentia, po-
tentia, sapientia ac bonitate summa, mundique finitudine

*Virumque
a Deo iuste
permittitur
et
ac quomodo?*

ac a Deo respectu creationis ac conseruationis dependetia. (h) Eaedem vero diuinae perfectiones, praesertim sapientia et bonitas, omnia quod ita eueniant hac sub directione, concludere iubent, vt in toto suo nexu defectu libera, actu vero bona sint. (i) Ex eodem fundamento neque in permissione malorum particularium in hocce nexu defectum in toto inferre poteris, quum reliquam praeter directionem permissorum malorum ad bonos fines (§. VII. XX.) intensio seu gradus boni, quo medela malis istis paratur, magnitudine sua pretioue, vtpote infinito (§. III. VII. VIII.), bonorum, malis non commixtorum, multitudinem adaequare, immo superare concipi possit, itemque cum pro huiusce rectoris vniuersi summis attributis, tum pro ipsa medelae, quam praestitam esse ex ipsius summo nouimus beneficio, praestantissima ratione concipi debeat. Diuina enim diuini satisfactoris satisfactio virtute sua omnem infinite finitorum entium excedit limitem, malorumque ab iisdem propter peccata sua sufferendorum, et bonorum ab iisdem praestandorum; quemadmodum bona ab eodem, malis profligatis, parta, maiorem longe bonitatis adsequuntur gradum prae illis, quae omnes illarum bonas actiones ex gratia alias solummodo insequuta fuissent numinis. Attamen eadem ipsius postulat sapientissima bonitas, quae rerum suarum creaturarum nullam non felicem esse cupit, neque contrarium, nisi ratione a liberis iisdem suppeditata, permittit, vt, quicumque in peccato rationem poenae, i. e. culpam in se non admisit neque suscepit, immunis a poena, per consequens a malo atque aduersis perseueret. (§. XXI.). Extra culpam vero, quae hac ratione vnica causa poenarum, malorum seu aduersorum dici meretur, propriam et alienam tertium non datur. (§. XXII. XXIII.) Vnde concludere liceat, aduersa quemcunque in mundo premunt, pre-
mere

(h) Pf XXXVII, 3. XCV, 3. 1 Chron. XXX, 10. 11. 12. 13.

(i) Pf CXI, 2. 3.

mere tamquam reum a Deo iuste iudicatum, seu peccati seu culpae propriae vel alienae imputationis oneri succumbentem.

§. XXV.

Vtrumque vero simul, nimirum et ex propria et aliena culpa quemquam pati, iterum per satisfactionis Deo pro aliis praestandae infinitum valorem assumi nequit. Ille enim, cui pro se ipso satisfaciendum Deo fuerit, hoc, nisi cum fine aeternitatis, cogitatu absurdo, numquam absoluerit, finitus per peccata, ob quae illi satisfaciendum esset, euictus, infinitae satisfactorius iustitiae. Quando igitur pro altero satisfaciendi faceret initium? (§. VII.) Si adsumere volueris, vtrumque simul praestari posse, virium iterum multo magis repugnant limites, quae quoniam et actionibus id efficere finitis et sufferendo infinitae iustitiae effectus recusant, neque pro se, defectu simul peccati laborantes, solo, multo vero minus pro altero hoc peragere sustinuerint. Pro semet ipso igitur nullus; pro altero non, nisi infinitus; per consequens pro se ipso et altero simul nemo satisfactionem praestare Deo potest. Culpam ergo quoque suam ferre simul et alienam nemo poterit, qua poenas suas alteriusue malis aduersisque perferendi simul ipsi imponeretur necessitas. (§. XXI.)

Neque tamen in eodem subiecto.

§. XXVI.

Aduersa Christum passum esse historiae sacrae de illo nobis traditae testimonia euincunt, mireque eadem varia fuisse ad mortis usque testantur catastrophes. Quum iam infonitissimus sanctissimusque fuisse seruator perspiciatur per infinitudinem ac Deitatem suam, ipse culpa quadam propria laborare minime potuit. (§. XI. XII.) Culpam igitur cum reatu suo alienam, in eundem translata, has ipsi calamitates excitate, constat, quum sine vlla culpa aliquem miserum esse non contingat. (§. XXI. XXIII.) Eaque hominum

Hinc Christus poenas aliorum tulisse concipitur; et omni id quidem passione sua.

num culpa fuerit, quum homo pro hominibus satisfecit, simul inde datur euictum (§. XI.) Pro quibus igitur omnia sustulerit aduersa, quaecumque sustulit, necesse est, nullo exempto. Quicumque, ut tertio satisfaciat, pro altero aduersa, tamquam poenas, suffert, ille eundem ipsiusque peccata expiare dicitur. (XVII.) Vnaquaque igitur afflictionum suarum hominum expiauerit peccata Christus, necesse est. Ex hac quoque ratione praeter rationem fieri concipitur, si aliqua passionum seruatoris non expiatoria, e contrario vero certum aliquod passionis momentum expiatorium habeatur solum.

§. XXVII.

*Scopo huic
passionum
Christi non
obficiunt
alii fines
subordinati.*

Euictae huic minime potest veritati obesse, alii si simul passionum Christi variarum fines locum praeter satisfactio- nem pro hominibus et vna cum expiatione peccatorum eorundem obtinere dicantur, primario fini quippe huic subordinati. (k) Finis enim quum relationem rei ad intentionem inuoluat agentis, (§. XVII.) et haec varia esse circa idem queat obiectum, (l) quo minus et circa afflictiones Christi varia secundo in salutis nostrae oeconomia diuina intenta sint, nihil repugnat. Quae citra omnem collo- cantur dubitationem, vbi passionibus suis optimus redemptor, quibus Deum nobis reddidit pacatum, iisdem quoque carnis nobis ac amoris mundi abnegationem et enecationem commendare, (m) patientiae se nobis exemplum pro- poni, nostrisque cruciatibus parare solamina, immo eosdem, suppliciorum merito dandorum alias nomen iure suo referentes, in paternas commutare salutiferas castigationes eun-

(k) elucet hoc ex 1 Petr. II, 20. vbi τὸ πάσχειν τὸ χρεῖσθαι ὑπὲρ ἡμῶν τῷ ὑπακούειν ἡμῶν ὑποτασσόμενοι praenonitur.

(l) S. R. Reusch, met. §. 275.

(m) Rom. VI, 2. sqq. 1 Petr. II, 24.

eundem voluisse (n) aperta sacrae paginae littera edocemur.

§. XXVIII.

Demus igitur licet lubentes, alias ob causas varias cum passionibus confligendum saluatore fuisse, neque tamen exinde sequitur, vt satisfaciendi gratia easdem non sustinuerit, neque certa eximi reliquae eiusdem passioni momenta poterint, quibus nulla praeter expiationem ratio mouens assignari possit. Dicas v. g. mortem vel desertionem Dei, de qua paulo ante eandem in cruce conquestus est, (o) notabile eiusmodi momentum existere: carnem quaeso mundumque nobis moritura, nosque ipsis, nonne illa praefigurari in scripturis diuinis dicitur? (p) Ergone nulla, mortis horrore contremiscentibus, ex mortis acerbissimae seruatoris sensu solamina? (q) Quis miser, facies clementis Dei cui nubibus obducta atris videtur, hoc se priuari solatio aegre non tulerit, quod, spiritu per verbum duce, ex immani illa, deserti a patre modo nostrum superante captum, tristitia filii, pro nobis haec passi, haurire poterit? (r) Quid vero hocce magis in acutissimis mortisque ipsius durissimae doloribus desperabundos reddere potest inexcusabiles? (s) Quare ergo in reliquis Christi cruciatibus, per totam sensis vitam, (§. XII.) elidi vno eorundem fine, et secundario quidem, diceres alterum primarium, quem peccatorum expiatio et meritum constituit (§. anteced.)? Praecipuus

Neque igitur eo vni earum denegari poterit.

(n) Ebr. XII, 1. sqq. in quibus omnibus scripturae locis rite pensatis expiatorium primo loco commemoratum inuenitur, relicto fini alteri loco secundo.

(o) Matth. XXVII, 46.

(p) Col. II, 20. cfr. iterum v. 13. 14.

(q) Luc. XXIII, 46. 1 Theff. III, 14.

(r) Marc. XV, 34. Io. XVIII, 28. 30. Ies. XXXXVIII, 14. sqq. LIII, 7. Ebr. XIII, 5.

(s) Ebr. XII, 2. 3. 4.

cipuus itaque hic ac principalis finis omnium passionum Christi manserit. Ad id enim ita ante omnia missus erat, (t) ut si illud non postulasset, hoc passionis ipsius beneficio superferre potuissimus (§. III. VII. VIII.), immo vero, quod a veritate minimum abluat, eodem, summo cum miraculo incarnationis coniuncto, miracula non multiplicante praeter necessitatem sapientia diuina, (u) neque iustitia inculpata pati permittente (§. XXI. XXIII.), vsu actu non fuissimus. Minus vero principales reliquos huic principali sapientissimus numinis erga nos fines iungere voluit amor commemoratos, et, si qui fuerint, alios, quod ex eiusdem infinitudine ac superabundante plenitudine declaratu fuerit facillimum.

§. XXVIII.

*Ipsa
exinanitio
continuum
passionis
statum
involuit.*

Illum autem praesertim circa passiones Christi quous principalem intentum fuisse finem quum defendere nostrum sit, iuxta quem omnes expiatoriam tenent rationem, vbicunque Christum aduersa sustulisse legimus, expiatis dicimus. Iam vero non ab isto solummodo termino, quo per inumbrationem vis diuinae in vtero illibatae virginis homo factus est, ad hunc, quo, elusa mortis hostiumque proestitate, vacuum sepulcri sui locum reliquit, mala innumera eundem concomitata esse, ex narratione sacra percipimus, sed ipsa adeo exinanitionis idea passionem continuam, quamdiu durauit, inferre a primo statim obtutu deprehenditur. Quid enim pati in sensu physico, prout hic sumitur, nisi defectu laborare bonorum aequae malis aduersisque impugnari atque premi. Et quid sibi velle potest aliud, quod Christum exinanitum audiamus, diuinae formae vsu quum sese per tempus eo abdicarit, bono sane non minoris praestantiae, obedientiamque praestiterit ad crucis vsque mortem,

(t) Matth. XVIII, 11. 1 Tim. I, 15.

(u) L. B. de Wolf Theol. Nat. s 489.

tem, (x) vt itaque haec ipsa mors, malum certe non leuius, cum omnibus obedientiae passivae expiatoriae praecedentis, ad natiuitatem retrorsum numeratis, momenti inter passiones ipsius connumeranda sit expiatorias. Qualem igitur totum exinanitionis statum summo cum iure esse dixeris, (y)

§. XXX.

Ex eo enim, quod iam paucis antea monuimus, quo inter homines esse coepit, pari cum reliquis mortalium miserorum infantibus conditione carnem et sanguinem habuit, (z) iisdem tum vteri materni cum illis, (a) tum paupertatis humilitatisque matris suae vexatus incommodis, haecce inter in lucem emissus, (b) loco satis ignobili, per hancce licet natiuitatem ipsius celebritate notato. (c) Post circumcisionis subiens dolores, (d) a pastorum tantummodo plebecula (e) pretisque gentilibus, (f) qui adoraretur, quaesitus, a gente sua parui aestimatus (g) fabri quem lignarii natum esse ducebant, (h) nisi quod infidiis a crudele illorum tum temporis

*Ex sacrae
scripturae
narratione
hoc
probat.*

- (x) Phil. II, 6. 7. 8.
- (y) Ne quis vero hinc inferat, incarnationem nos cum exinanitione confundere, ad instar Pontificiorum et Caluinianorum quorundam. *conf. Ad. Rechenbergius* in app. tripart. ad libr. eccl. Luth. symb. p. 152. sqq. Ad stipulamur potius Form. Cor. e. Solid. Decl. loco ibid. citato. Aliud est totam exinanitionem passionem vocare, eiusque partibus incarnationem eatenus, quatenus miseras habuit comites, connumerare; aliud vero hanc ipsam, quae in exaltatione perdurat, ipsam dicere exinanitionem.
- (z) Ebr. II, 14.
- (a) Luc. II, 6.
- (b) v. 7.
- (c) Matth. II, 5. 6. coll. Mich. V, 1.
- (d) Luc. II, 21.
- (e) v. 15. sqq.
- (f) Matth. II, 1. sqq. *conf. Pl. CXXXXVII, 20. Matth. XVIII, 17. Act. X, 45.*
- (g) Luc. II, 7.
- (h) Matth. XIII, 55.

ris rege, ex praeiudicata opinione de regno in hisce terris ab ipso auspiciando, petebatur. Quibus ex consilio Dei inter infantum innocentium caedes irritis, (i) in re domestica parum lauta parentum adultus, (k) munus suum continuis sub procerum plebisque populi sui cauillationibus, conuitiis, iniuriis, persecutionibus, tentatisque violentiis, de pertinacia illorum suorumque toto fere die dolendi infirmitatibus ansam adeptus, inchoauit, continuauitque, (l) usque dum friuoli manus in illum iniecerunt violentas, illumque captiuum e iudicio altero, vario iam antea eneruatum animi moerore acerbissimo, ad alterum pertraxere, captis eundem condemnantes, et facinorosissimi hominum instar ad crucis promouentes supplicium. Ex qua pendens neque opprobria immanitatemque eorum mitigare, neque irae numinis contra peccata homines effugere gustum sensumue potuit, usque dum animam, tot excruciatam stupendis doloribus, efflando, quae uiuus patienda in se pro hominibus susceperat, consummare, eoque peracto, humo committi sepultum ipsi contigit. (m) (conf. §. XII.)

§. XXXI.

*Conceditur
primarium,
non vero
omne,
momentum
expiationis
morti
seruatoris,
et
derelictioni.* Minime vero, haec omnia percensendo, praecipuum quoddam mortem Iesu Christi in expiatione peccatorum sibi vindicare momentum, negatum iuerimus, ille quum, sacrificium verum piaculare, animam sic deponere, sanguinemque effundere debuit. (n) Neque desertionis ipsius in cruce pretium eminentius imminuere animus nobis est, pecculiare quid utique ad satisfactionis conferentis plenitudinem,

(i) Matth. II, 7-19.

(k) Luc. II, 51. coll. Io. I, 46.

(l) cuius rei documenta ubiuis apud euangelistas obuia. add. Matth. XVII, 17.

(m) ex harmonica itidem hic ea colligas euangelistarum narratione.

(n) Ebr. VIII, 13. 14. 15. Ief. LIII, 10. *Wolfg. Franzius* l. c. disp. VI. §. V. XX. p. 126. 129. disp. X. §. XLVIII, p. 286. disp. XV. §. CXXVIII. p. 475.

nem, (o) praeterquam quod aequalem ad afflictionibus eius-^{Huius cum}dem spiritualibus in horto Gethsemane (p) dignitatem in-^{lucta in} satisfactionis negotio decernendam esse censemus. Illis ^{Gethse-}enim, ipse non minus fateretur, poculum sibi euacuandum ^{mane}acerbitatum abundans, quod pariter humana, diuina nisi ^{comparatio}fuisse suffulta, recusasset natura, ac desertionis caliginosam cito transire horam eiulatu suo post miserando cupiuit. Et si quid ego definire in hac vtriusque passionis Christi nobis saluberrimae comparatione audeo, maius priori, ac posteriori, in expiatione peccatorum vindicare momentum atque precium nullus dubito. Ista enim passionis in horto circumstantiae, quibus constat, ineffabilem tristitiam angoremque illum sponte inuasisse seruatoris animam ac sine causis externis, eundem ad deprecandos iteratis vicibus instantes horrores ipsum immanitate sua commouisse, iisque tamen illum impedire non potuisse, quo minus totam eisdem humanam naturam fortissime penetrans dolor in pugna cum morte ipsum cruenta desudare iuberet, nihil sane minus, ac infernalium torminum mortisque aeternae, poenarum itaque, pro omnibus omnium hominum peccatis in anima sua sanctissime experiundarum, sensum fuisse arguunt, eiusmodi quem solummodo, naturae alias incognitas, sensationes producere posse merito credendum est. *Hanc vero* desertionem in cruce, si antecedentia spectaueris et consequentia, ita accidisse animaduertes, vt, quo maiore diorum extrinsecus obrueretur hic Dei agnus mole, eo se, praeter obduratos istos ardeliones, ipsum qui opprimere penitus

F 2

tus

- (o) Hanc itidem sententiam fouent *Io. Gu. Baierus* l. c. P. III. C. II. Sect. II. § III. n. f. p. 443. (qui vero etiam ad hoc praecipue momentum dolores infernales omnes pertrahendo a nobis sit alienus.) et *S. R. Reusch* introd. cit. §. CCCCLXXII. p. 911. eandem qui effectum ex omnium vniuersi peccatorum poenarumque eorundem viuidissimo sensu esse putat. Cum his facit *D. Henr. Müllerus* in Iesu patiente not. 71. p. 193. sqq. *Harmonia Euang. Chemitio - Lysero - Gerbardiana* Tom. II. p. 2014. sqq.
- (n) *Matth. XXVI, 36-44. Luc. XXII, 39-44.*

rus adlaborabant, longius ab illo recepisse, quidquid creaturae nomen habebat, (q) ad aspectum tremendum creatoris ac seruatoris passu moribundique non sustinens. Adeo sol radios subtraxit, (r) suo se quoque modo aliaque ad lucem eius visibilia quasi occultans, vt inde nihil remanserit ipsi tetram praeter solitudinem, neque adfuerit quidquam, quod lugentes alias homines pacare doloresque reddere mitiores consuevit acerbissimos. Hinc diffluente ex corporalis passionis hoc summo fastigio in diuinam ipsius mentem acrimonia dolorum summa, ac eandem, quod fieri solet, occupante totam, omnis denique solatii diuini sensus, omnem qui aliis solatii defectum supplet, cessare coepit, quod et in corporis aduersis, animo sese impertientibus, culmen dicas acerbitalis esse vinque maximam, (s) nullus cui merorum hominum perdurandae in hac vita parem se absque infana venditare iactantia potest; in altera vero (cui, ne miseriae quoddam, et qua corpus, lenimentum haberemus, pro infinitae poenae ratione, omnes obnoxii fuissimus. (t) Sic desertionem Dei passus, quo promeritam istam ab hominibus passuris amouere idem penitus valebat, absoluerat totam passionem, quam viuus sufferre debebat, ita vt quasi, licet aliqua adhuc ad resurrectionem restarent momenta, decrecente tamen ista dolore ab eodem transigerentur. Aceto enim felle

- (q) Discipuli, qui, quamprimum captiuus ducebatur, illum deseruerant; Matth. XXVI, 56. amici praecipue et amicae, populusque, quibus valedixerat eiciens Luc. XXIII, 27. seqq. e cruce pendens Io. XIX, 25. adeo et latroni respicienti, Luc. XXIII, 40-43. Alias vero vis res creatas ad turbam istam accessisse concipitur.
- (r) Marc. XV, 33. Luc. XXIII, 45.
- (s) Hof. VIII, 12. Hinc deprecantur, tanquam malorum maximum, pii Pl. XXXVIII, 22. LI, 13. et, non existente hac derelictione, grauisimis sub plagis constantem seruant animum 2 Cor. III, 9.
- (t) Matth. VII, 23. XXV, 41. 2 Thess. I, 9. vbi *ἀπὸ* non sine ratione hic pertrahi potest; et si humanam Christi naturam cum dolore visuros damnatos statuat *D. Thomas*, conf. *Altensteig*, Lex. Theol. p. 218. *Calixtus* de bon. perf. summ. p. 44.

felle mixto potatus (u) miseram quidem, nouosque parientem dolores, aliquam tamen refrigerationem sitiens et momentaneam sensit. Mox in hanc experio, dolore hactenus sine fine aucto, iam obtusiore percepto, de consummata passione simulque absoluto propediem redemptionis opere mentem erigens conuictio, (x) mortem subito insequutam, solatioque hoc stipatam, vt spem in patre, non procul amplius absente, at vero animam exspiratam suscepruro, (y) collocare posset, habuit comitem. Iure itaque suo haec omnia, quae desertionem concernunt, anima licet Iesu Christi, quod in quavis corporis afflictione contingit, eadem participauerit, ad corporalem ipsius pro hominibus passionem pertinent. Quae quum inter poenas peccati minor merito existimatur, ac animi propriae tribulationes, a morte aeterna ac apud inferos praepressis oriundae, quas in horto sensisse vadem nostrum maximum percepimus: hanc inde, cur hisce maius, ac desertioni, tribuamus in passione Christi expiatoria momentum, rationem habeto.

§. XXXII.

Omnia denique haec certiora fient ac dilucidiora, *Enarratur* vbi paucis, priusquam hanc finiuerimus sectionem, veritatis *dissentientium* hactenus demonstratae trutina argumenta eruditissimorum *sententia.* dissentientium ponderata a nobis fuerint. Ad duo eadem referre, quoad hanc disceptationis partem, genera commodissime poterimus.

Ex ipsa quaestione, quam (§. II.), et diuisione eiusdem, sub qua eandem proposuit *M. R. Raiblefius*, vtrumque dignoscendum ab altero erit. Sic enim, quid sit $\tau\delta$ expiatorium in vita Iesu, definiiri voluit, (z) vt ad sequentia responderetur.

F 3 (I) totus

(u) Io. XIX, 28 29.

(x) v. 30.

(y) Luc. XXIII, 46.

(z) in Theologen 1755. part. 19. col. 301. sqq.

- I.) totusne exinanitionis filii Dei status, omnise eiusdem in terris peregrinatio, actionesne ac fata ipsius vniuersa in toto suo complexu exhibeant illud, quo ad pariendam nobis gratiam diuinam ille defudauit?
- II.) Num totius vitae Iesu quaelibet pars vi gaudeat singulari singulare quoddam hominis expiandi delictum? Praesertim vero num quaeuis afflictionum Christi species peculiarem peccatorum humanorum deleuerit speciem?
- III.) Cum plenaria sanguinis profusione coniuncta mors Iesu vtrum pariter, ac singula vitae ante actae eiusdem momenta, pars tantum quaedam satisfactionis dicenda fuerit, an vero, exclusis omnibus, quae praeter eam saluatori acciderunt, vnica hominum cum Deo facta reconciliatio eadem dicenda sit?
- III.) Si vero cruenta Iesu mors nostra fuerit sola redemptio, quid, quaeso, cogitandum erit de omnibus, quae egit passusque est salutis recuperator?

Secundum hac a nobis disceptationis sectione membrum minime respici, recordabitur lector, de quo vero diligere vis ideam, aliquid negare, aliud vero affirmare eodem deprehendes. Negandi ansam desumunt ex primo et ultimo quaestionis segmento, affirmandi ex tertio. Responsio ad vltimum affirmatiue quidem sonat ex parte, negandi vero praecipua quaestionis intentio, idemque apud M. R. Rathlesium effectus eiusdem fuit nec non apud adm. reu. Meierum, Schoenigerum eruditissimum et Anonymum vtrumque, cuius claudunt scripta, de hac quaestione collecta, reliquorum agmen (§. II.). Sic ea responsione alteram explicitate negatiuam primi quaestionis segmenti fulcire student. Affirmant e contrario tertium. Vtrique, et negato, et affirmato rationes addunt, circa quas nobis iam, post probatam hactenus nostram thesin contrariam, disquirendum erit. Ipsi quidem negandum quod sibi sumserunt, praecire, adfirmant.

mandum, sequi voluere. Inuersa pro rei, quam efficiendam sibi elegerunt, conditione processissent serie commodius, opinor. Tum enim demum se iungere a quouis alio vitae Iesu momento ideam expiationis valuisse, vbi morti illam prius vindicassent soli vel derelictioni patris, quam congemiscens in cruce expertum se fuisse filius Dei testatur. Haec ea sunt, quae in figendo certo expiationis momento sententiarum diuortia pariunt. Vtrumque, a rationibus pro eodem affirmantibus dissentientium initium disquisitionis nobis facturis, sigillatim examinis earundem instituendi anam praerberet, ita nisi ad idem collinearent pro vtroque stabiliendo argumenta, vt, vix ac ne vix quidem a se inuicem disiungenda, paucioribus refutari a nobis possent.

§. XXXIII.

Mortuum esse Christum pro peccatis nostris, quum potius loquutio sit ipsius oris Dei effatorum auctoritate munita, (a) ac derelictum fuisse pro peccatis, occasio facilius illa fieri alia, ac nos, defendentibus potuit, qui in diuersam deflecterent sententiam. Qua igitur ad id permotos prima solos tangeret disputatio nostra, nisi ob porrectam nobis occasionem breuior illa contra negatiuae sententiae argumenta simul amice gladium stringere vellet, operam anticipando, quae in sequentibus minor adhiberi poterit. Doctissimum si Meierum, Schoenigerum, Anonymorumque priorem exceperis, reliquos so antecedente memoratos ambo huic additos, licet cum distinctione, inueneris factioni, quae sola morte sua expiaste hominum genus *οσαυτων* adserunt, exclusis quibusuis aliis eiusdem actionibus et passionibus. (b) Mutatam quidem sibi mentem M. R. Rathlesius subinnuit.

Quorum alii mortem solam expiatoriam vocant.

(a) Rom. V. 6. 7. 8. VI, 9. 10.

(b) app. des Theologen 1755. col. 24. *Wir sehen also - auch meine Versoehnung col. 158. Ich würde sagen - - warum man nicht - wir nachher be- weisen.*

Modum vero limitesque acrationes huius mutationis quum, quantum apud nos constat, cum orbe erudito nondum communicauit, saltim non abs re fuerit, argumenta ab eodem ante hanc professionem ingenuam proculsa, quibus et focium sibi adiunxisse vltimum Anonymorum videtur, veritatis submittere iudicio. Hos sequentibus contra thesin a nobis haecenus demonstratam dimicare armis videmus.

- I.) Nusquam se doctrinae, quae praeter mortem Christi et reliqua quaedam vel omnia vitae ipsius momenta Deum hominibus placasse contendit, vestigia legisse conueniunt. Quae in sacris praecipue paginis, apud patres, Hugonem de Prato et Megalandrum nostrum Lutherum desiderari opponunt. (c)
- II.) Affirmatiuam potius pro morte seruatoris sola expiatoria de hisce auctoritatibus gloriari posse scribunt. (d)
- III.) Multa redemptorem optimum peregrisse obtendunt, quae ad meritum atque satisfactionem eiusdem computari nec possunt, nec debent, nostri causa licet suscepta fuerint.
- III.) Metum necessitatis praetexunt, qua diuisam adsumere satisfactionem contra naturam rei cogentur, si opinioni a se reiectae ad stipulandum ipsis esset. (f)
- V.) Adplicatio typorum primi foederis, praesertim sacrificiorum, ad Christum antitypum suum, quo minus cum aliter sentientibus faciant, obtare iis videtur. (g)
- VI.) Θεανθρώπων indignius esse ducunt, XXXIII. annorum et dimidii tempus in perficienda consumissee satisfactione, qua perfungi momento temporis potuisset. (h)

VII.)

- (c) col. 21. 25. n. 1.
 (d) col. 21. fqq. 26. n. 2. col. 27. n. 5. col. 158. fqq.
 (e) col. 23. fq. 155. fqq.
 (f) col. 25. n. 1. col. 158. 27. n. 7.
 (g) col. 26. n. 2.
 (h) ibid. et fqq. n. 4.

- VII.) Ex necessitate mortis Christi, quam reliquis derogant vitae illius mutationibus, satisfactionem ad illam solam pertinere inferunt. (i)
- VIII.) Eandem ex violenta mortis Christi conditione, decretum de satisfactione quoniam non ingreditur, conclusionem efformant. (k)
- VIII.) Reliqua vitae Christi momenta pro mediis solummodo satisfactionis fini contingenter subordinatis, non vero pro ipsius satisfactionis habent partibus. (l)
- X.) Multa ad personae Christi tantummodo gloriam illustrandam spectare obiciunt, quae sacra in eiusdem vitae descriptione notantur historia. (m)
- XI.) Ex satisfactionis infinito valore eandem momentaneam esse debere relinquere opinantur. (n)
- XII.) Plures ac unicam hanc circa vitae Iesu eventus fuisse intentiones sapientiam numinis dicunt. (o)
- Quae omnia in naturae magis congruum ac opportuniorum redigi poterunt ordinem, sub generalioribus si contemplati fuerimus illa capitibus. Consideremus igitur haec argumenta,
- a) quatenus a natura satisfactionis apud Deum pro hominibus,
 - β) quatenus a conditione satisfactoris,
 - γ) quatenus ex principio cognoscendi,
 - δ) quatenus a contingentibus huius negotii desumta sunt,
- et ad unumquodque illorum solutionem tradamus, quam fieri poterit, brevissimis

§. XXXIII.

Necessaria satisfactionis ipsius, ex quibus contra nos disputant, sunt

s) infi-

*Hicce
respondetur
ad argu-
menta,
desumta*

- (i) ibid. et seq. n. 4.
- (k) col. 27. n. 5.
- (l) n. 6.
- (m) col. 136.
- (n) col. 158.
- (o) col. 161. sq.

G

B) hinc fluentem necessitatem, qua, quantum fieri potuit, quascunque calamitates ob peccata sufferre deberent, tamquam poenas, peccatores, easdem illum perferre oportuit. (r) In temporales hac dispescuntur ac aeternas. (s) His quum propter rationes exhibitas obnoxius in reali protensione sua esse non potuit, (§. VII.) illas in se suscipiendo eum et cum vnaquaque harum, et cum singulis nequere potuit ac debuit infinitum valorem, aeternarumque in intensione sua maxima sensum, quod idem, ac haec in protensione et extensione sua, efficere valeret.

b) satisfactionis actu existentis, teste spiritu sancta, praedeterminatam qualitatem. Passum enim non solum a teneris eundem fuisse, ex huius sanctissimis percepimus eloquiis, (§. XXX.) quod absque peccati aut proprii, quod vero illi tribuere falsum et impium foret, (§. XII.) aut alieni imputatione fieri non potuit. (§. XXI. XXIII.) In ipsis vero etiam muneris ab eodem administrandi initiis spiritu excitatus Ioannes Baptista, praecursor ipse, ipsum τὴ ἀμνη τὴ θεῶν αἰχροντος τὴν ἀμαρτίαν τὴ κόσμος cum praesentis temporis verbi αἴρειν significatu insignire nullus dubitavit. Io. 1, 29. (τ) Ἀπὸ τῶ ἐλθόντος πληρώματος τῶ χρόνῳ, ἐν ᾧ ἐξαπετάθη γενόμενος ἐν γυναικός, ἐγένετο simul idem ὑπὸ νόμον, et quoad obsequium, et quoad ferren-

(r) Ebr II, 18.

(s) Io. Gu. Baierus l. c. P. II. C. I. §. XV. not. e. f. p. 356. sqq.

(t) quo itidem in dirimenda inter Antinomus et Neonomos eadem iam olim exorta controuersia argumento vitur inter alia Zach. Grapins in system. nouissimar. controuerf. f. theol. recens controu. Tom. III. f. Christolog. rec. controu. qu. XII. §. 1. 2. p. 39. sq. coll. qu. XI. §. I. p. 33. Vnde max. reu. Ratblefius, id ignorans, (conf. der Theologe 1755. col. 300. et append. col. 7.) prorsus intactam non esse quaestionem viderit. Tollendi rectius et quidem in singulari significato Des. Erasmius vocis αἴρειν sensum addit, quorum prius, at vero Arminiana mente, H. Grotius cum illo adferit, vid. Crit. Angl. Tom. III. col. 1538. 1572. Zegerus ibid. col. 1550. agni denominationem rectius ac

rendam maledictionem, *ἢ αὐτῶν ὑπὸ νόμον* iacentes homines imbecillos deuotosque *ἑξαγοράσθη*. Gal. III, 4. 5. (u)

§. XXXV.

2) ex eiusdem indiuisibilitate.

Indiuisibilitate satisfactionis Christi, quam vrgent, (§. XXXIII. n. IIII. et ex parte n. III.) eximii nostri dissentientes thesin nostram porro impugnant. Est vero illa, quod ipsi perspectum habuerint, terminus relatiuus. Pro obiecti nostri ratione, quod actionem passionemque in tempore diuisibili inuoluit, duplicem permittit significatum. Aut enim tempus spectat, et durationem rei eiusmodi in omnium minima temporis parte innuit, in nullas amplius diuisibili; aut vero ad ipsam rem refertur, eiusque, semel abfoluta, reiterationem abesse iubet. Hanc et nos admittimus, statuendo, neque Christo redituro, neque alio quodam venturo opus, neque quendam venturum esse ad satisfaciendum pro hominibus, (x) omnibus ad finem suum satisfactione perducta Christi actionibus et passionibus. (y) *Illam* negamus, quippe

1) salua etiam aduersariorum illa vix defendi sententia poterit. Quantillum enim fuerit, in quo corporis et animae seruatoris a se inuicem facta moribundi separatio acciderit, ad indiuisibilitatem tamen illud restringere velle, impossibilia velle iustoque subtilius disputare in re tam ardua esse mihi videtur.

2) rationibus debitis euiectae sententiae repugnat, quibus vnicam satisfactionem, non reiterandam, nec, quae suppleretur, indigam, pluribus actibus successiuis praestari potuisse, actuque praestitam esse effectum est. (§. XXX. XXXIII. A. B.)

§. XXXVI.

ac hic l. c. et b. *Sal. Glass.* philol. S. col. 472., qui hunc locum ad agnum praesertim paschalem spectare putant, metonymicam pro quauis victima adsumere mihi videtur, alias licet fontis puritatem turbans. Portare quoque peccatum non semper mortem inferre. *Leu. XVI. 21. 22. Num. V. 31.*

(u) *Dispicit Vatabli* (Crit. Angl. Tom. V. col. 511.) et *Grotii* (ibid. col. 522.) ad h. l. sententia, quorum vterque relationem τῶν νόμων ὑπὸ νόμον ad τῶν ὑπὸ νόμον ἑξαγοράσθη negligit, τὸ ἑξαποσέλλειν mandantis esse dicentes, ἢ αὐτῶν ἑξαγοράσθη, posterior vero τῶν ὑπὸ νόμον solos vult esse Iudaeos eorumque Profelytas. immemor Gal. III, 13.

(x) *Ebr. X, 26.*

(y) v. 14.

§. XXXVI.

Bene sese habet res, vbi deinceps hanc ob causam necessitatem mortis Christi pendere monemur. (§. XXXIII. n. VII.) Ambabus illam vnus amplectimur. Iustitia laesa praecipue mortem laesoris proprie obeundam minatur (z), hae vbi minae mortis simul vocabulo quamuis miseriam comprehendunt, quae mortem antecessura esset et insequutura (a). Omnia pro hisce passurus (§. X.), haec seuera passus (§. XII.) illam vitare non potuit, postquam se satisfactorum sponndit. Adeo consensu nostro comparationem istam prosequimur, qua prae multis aliis seruatoris fatis mors eiusdem tanto singularioris in satisfactione ponderis esse dicitur, quanto illa maius malum reliqua mala antecellit. Ex eo vero, quod vna rei pars est necessaria, non fuit, immo ne quidem ex eo, quod necessitate reliquas superet, haec plane nullam sui necessitatem agnoscere, remque prorsus licet absuerint, manere saluam. Dari talia in rei accidentibus, concedo, in necessariis, nego atque pernego. Sic eo minus mortis Christi necessitas ad satisfactionem omne reliquum vitae eiusdem excludit, eamque solam satisfactionem ponit, quo certioribus argumentis hoc, nisi in satisfactionis vsum, non contigisse, et ideo a sic dirigente numine ad eundem conducens iudicatum fuisse necessarium, demonstrari potest ac a nobis fuit demonstratum. (§. XXVIII. sq.)

3) ex necessitate mortis satisfactoris.

§. XXXVII.

Vnde vero sententiam suam firment, nihil in ipsa satisfactionis natura reliquum habentes, ad conditionem summi seruatoris ipsius prouocabunt. (§. XXXIII. β. n. VI. et ex parte n. X.) Dignius illius infinitudine existimant cogitare, qui vnicum vitae eiusdem permittunt momentum expiatorium, ac illos qui, per tot momenta hoc multiplicant, quot status illius exinanitionis per XXXIII. annos et dimidium habuit.

4) ex satisfactoris conditione

Dignum

(z) Gen. II, 17.
 (a) Hieronymus quaest. in Gen. ad h. l. Picus Mirandula de Ente et Vno^o Opp. T. I. p. 170. sq. Augustinus de ciu. Dei I. XIII. c. XII. Flacius Clau. ser. c. 673. Reliquas de hac emphasi vid. ap. Fagium ad h. l. in Crit. Angl. Tom. I. col. 47.
 (b) quem ne patitur conficius, quiduis pro virili conatur homo Iob. II, 4.

Dignum aliquo illud, per eundem aut in eodem admissum, dicitur, quod cum vero de perfectionibus ipsius iudicio conuenit. Quo propius ab hoc sine abest: eo *dignius*; quo longius: eo *minus dignum*; *indignum* vero absolute audit, quod a vero iudicio de perfectionibus alicuius prorsus abhorret. Infinitudo, largiamur, inuoluit complexum omnium perfectionum. A vero de hac iudicio aliena non poterunt ab se abstergere maculam indignitatis. Quale autem quaeso de rei perfectione verum iudicium formari potest? Non illud, opinor, quod perfectionem illius singularem, sed quod omnes, non quod perfectiones in abstracto, sed in concreto, i. e. cum adplicatione ad quasvis entis in catu obuiio relationes, spectat. Per infinitudinem potentiae et valoris sui non nisi momento ad expiandum hominum indiguissè reatum seruatores infinitum in aprico est. (§. XXXIII.) Indignum foret utique, hoc si respectu necessitatem per temporis plura interualla expiandi ad fingere eidem conaremur. Aequè vero minus profecto dignum sapientia eiusdem infinita foret, hanc si inter entia successiua operantem omnes instantaneae, nullos successiue bonitatis reliquarumque perfectionum suarum effectus manifestare adserere vellemus. Exemplum nobis hic inseruit creationis, quae secundum pariter ac primi ordinis in instanti perfici per omnipotentiam potuisset, per omnisapientiam, Deum ordinis quae ponit creatorem, non item. (c) Aliusne igitur Deus satisfactor a creatore? Sub illo aequè, atque sub hoc respectu Deum eundem ordinis vènereris. (d) Quare ergo ad diuinae ipsius personae exhibendam gloriam hominibus plus temporis, quam momentum concedi posse vel requiri, eruditissimi docent dissentientes? Momentaneum nonne et hoc negotium esse potuit? (§. XXXIII. n. X.) Quis vero missionis ipsius potior finis, num hic, an vero satisfactio pro hominibus? (§. XXV.) Iudicent ipsi, quomodo haec conspirent, et quodnam illis ius competat, interrogandi, quare nec breuiore, nec ampliore spatio, ac XXXIII. anorum et dimidii, imperuestigabilis sapientia numinis tempus satisfactionis definire voluerit. (e) Hic manum de tabula, luscii mortales!

§. XXXVIII.

(c) conf. historia creationis Gen. I.

(d) 1 Cor. XIII, 33.

(e) *der Theol.* 1755. part. 19. col. 298. n. 3.

§. XXXVIII.

Sic per illum, quem §o XXXIII. tradidi, ordinem ad ea, quae ex reuelatione desumerent dissentientes, argumenta progredi deberem, et ex hac parte obiectionibus excussis, reliquis obuiam ire aduersariis nostrae sententiae. Haec vero quo minus fieri possint statim, vetant disputandi tempus praedefinitum instans et iubilorum academicorum solemnitates, et me et typographum prohibentes a laboribus ulterius continuandis. Quapropter, propediem, quae restant, quo dissertationis inscriptioni satagam, suppleturus, hic in medio cursu pedem sistere cogor, feruatori optimo maximo pro gratia sua haecenus concessa grates deuotissimas laetus persoluens, eiusque implorans gratiam, operi penitus absoluendo suo deesse nolit auxilio,



Pon Yc 476

ULB Halle 3
005 579 49X



WD 78



I. N. I.

CHRISTVS

PER OMNES CARNIS SVAE DIES
OMNIA PRO OMNIBVS, VARIA PRO
OMNIBVS ET VARIIS HOMINVM
PECCATIS PASSVS

RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO SERENISSIMO DVCE
IOH. AVGVSTO CONSTANTINO
DVCE SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM ANGARIAE
GVESTPHALIAE RELIQVA
PRINCIPE AC DOMINO SVO LONGE CLEMENTISSIMO
EX SVMME REVERENDI THEOLOGORVM ORDINIS IVSSV
DISSERTATIONE INAVGVRALI
PRO CAPESSENDIS SVMMIS IN THEOLOGIA HONORIBVS
A. D. XXVII. IAN. A. P. C. N. MDCC LVIII. HOR. POM.
INTER IPSA ACADEMIAE SECVNDATA POST INAVGVRATIONEM SVAM
IVBILA SECVLARIA

SVB PRAESIDIO

VIRI

SVMME REVERENDI CELEBERRIMI DOCTISSIMI
IOH. CHRISTOPHORI KOECHERI
S. THEOL. DOCT. AC PROF. PVBL. ORD. IN HAC ACADEMIA
INCLVTISSIMI, THEOL. ORDINIS H. T. DECANI
SPECTABILISSIMI
PATRONI FAVORIS ET PROMOTORIS SVI AD CINERES VSQVE
PIE VENERANDI
PVBLCIE VENTILANDA
QVA PRIORA HVIVS ARGVMENTI MOMENTA
EVICTVS

AB

EHREGOTT NICOLAO BAGGE

PHILOSOPHIAE DOCTORE CONSIST. DVC. ADSESSORE FAC. PHILOS.
DIVNCTO AD AED. IOAN. PRIMO ET AD AED. MICH. QVARTOVERB.
DIV. MINISTRO SOCIETATVM QVAE IENAE FLORENT TEVT.
ORDINARIO LAT. HONORARIO SODALE.

IENAE LITTERIS FICKELSCHERRIANIS.

